БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫГЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1954 ДЕКАБРЬ 16 ЧЕТВЕРГ № 247 (3184)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тыва автономнуг обласка улус судтарының сонгулдаларының түннелдериниң дугайында дыннадыг (1 арын).

ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизинге (1 арын).

ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизи (1 арын).

Совет кижилериниң чаңгыс эвиниң көскү илерээшкини (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: К. Хордин.—Масса-биле харылзаайы быжыглаар (2 арын).

В. Цыпкин.—Көдээ чоңга бот-онаалда үндүрүү (2 арын).

Тайбыңны камгалаар дээш тайбыңга ынакшылыг улустар эргежок чугула бүгү түүлдерни кылыр (2 арын).

С. Блинова.—Ирик-өдек саважыгаштарны белеткээрин ооҗумнатпас (3 арын).

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ: Д. Доброхотова.—Бичии ургуларның туберкулёзтаар аарыы (3 арын).

Чехословакияның Национал фронтузунуң конференциязы Москва чөвүлел хуралының Декларациязын чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүг деп көрген. (4 арын).

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының Кол Чөвүлелиниң сессиязы (4 арын).

С. Иванов.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Школа, өг-бүле болгаш хөй-ниити

Бистиң совет чаштарывыс Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ада сагыш-салыышкыныбыле хүрөлеткен. Бистиң областа өредилге черлериниң четкизи доктаамал калбарып, оларның дерилгези улам өкижип турар. Школаларда улуг нуруузунда мергежилдиг башкы кадрлар ажылдап, олар өөреникчилерни культурлуг, эртем билиглиг, күш-ажылга ынак, ак-сеткилдиг, шынчы, салдынган сорулгаларны чедип алырынга быжыг туруштуг кылдыр кижизидер дээш улуг ажылды кылып турарлар. Ол болза, школаның дорт сорулгазы. Ынчалза-даа школа часкаан үгле бодунуң күжү-биле күрүнеинге ол улуг болгаш нарыы сорулгазын бүрүн күүседип шылавас. Моон ужурунда школа өөреникчилериниң ада-иелери-биле бүрүн харылзаалыг ажылдаар ужурлуг.

Бичии өөреникчини үгле башкы, класс удуртукчузу кижизидип турар эвес, харын ол болунуң өг-бүлезинге база кончуг нарын амыдыралды чурттап эрттирип турар. Хөй-ниити политиктиг үзелдер, аданың болгаш иениң күш-ажылы, боттарының ажылын оларның канчаар көрүп турары, бүдүрүлге онаалдаларын күүседип турары, хөй-ниити ажылынга киржилгези, бажыңга беседалары—бо бүгү болза, ургларны бүзүредир болгаш оларның коммунистиг моралын хевирлеп тургузуп турар боттуг үүлдер болур. Хөй-хөй ада-иелер бо чугула айтырыгны билбишаан, боттарының ургларын кижизидеринче болгаш школага дузалажырынче улуг кичээнгейни салып турар.

Кызылдың № 7 школазынга ада-иелер Воробьева, Чоргакова, Коробова, Никити а олар үргүлчү барып, ургларының өөренип турарының, сагылга-чурумунуң дугайында башкылар-биле болгаш класс удуртукчулары-биле беседалажып турарлар. Ылаңгыя эш Никитина болза, өөреникчилериниң мотор өөренир бөлгүмүн башкарып турар. Ол школада ада-ие комитединиң ажылын эки организастаан. Ниити школага болгаш класстар аайы-биле ада-ие хуралдарын үргүлчү чорудуп, ада-иелериниң ортузунга калбак педагогиктиг пропаганданы чорудуп турар. Кызыл хоорайның № 4 школазында ада-иелер-биле ажыл база багай эвес тургустунган.

Чаа-Хөл районнуң Кара-Суг ортумак школазында ада-ие комитеди эки ажылдап турар. Школа ада-иелер-биле хүн-бүрүнүң харылзаазын тудуп, оларның аразында дугуржулга, бот-боттарынга деткижилге, ургларны кижизидериниң сорулгазын шын билири, оларга дем-кадыш дузалажыры эки чоруп турар. Ооң түннелинде школада өөредилгениң шынары бедик болуп турар.

Аныяк салгакчыларны коммунистиг ёзугга кижизидерин боттандырарынга быжыг үндезинни тургузары чугула. Ол дугайында өг-бүленің, школаның болгаш хөй-ниити организацияларның аразынга доктаамал боттуг харылзаа, ада-иелериниң ортузунга калбак педагогика пропагандазы херек. Боттарының ургларының өөредилгези болгаш аажы-чаны дээш ада-иелериниң, ылаңгыя коммунистериниң харысалгазын бедидериниң айтырыынче бүгү партия, профэвилел организацияларының кичээнгейин хандыдар херек. СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкому чоокта чаа райкомга коммунист ада-иелериниң хуралын чыгган, «өг-бүле болгаш школа» деп темага лекция номчаан. Аная бирги уллуниң өөредилгезинин шынарының дугайын дыннаткан. Дараазында школага өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидер талазы-биле ада-иелер боттарының саналдарын чугаалаанар. Бии-Хем, Каа-Хем районнарның алаан хөй партия эге организацияларынга бирги уллуңда өөредилге шынарының дугайында айтырыгны партияның ажык хуралдарынга чугаалажып турар. Школалар колхозтарда партия эге организациялары-биле сырый харылзааны тудуп, а башкылар колхозчуларның ортузунга партийжи-политиктиг ажылды чорударынга колхозтарның партия эге организацияларынга дузалап турарлар. Ынды ажылды Эрзин районнуң чамдык школалары база чорудуп турар.

Бо бүгү болза, өөреникчилериниң өөредилгезинин шынарын бедидеринге болгаш сагылга-чурумун быжыдарынга эки түннелди берип турар.

Ынчалза-даа, хөй-хөй школалар партия эге организациялары-биле, колхозтарның баштаар черлери-биле, өөреникчилериниң ада-иелери-биле ам-даа сырый, ажыл-ишчи харылзааны тутпайн турарлар. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң Ак-Туругда, Кызыл районнуң Чедерде, Чөөн Хемчик районнуң Чадаана сумуда, Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта болгаш Аянгатыда школалар хөй-ниити организациялары-биле кончуг кошкак харылзаалыг болуп, ада-иелер-биле ажылды организаставайн турарлар, а партия организацияларының талазындан школаларны бо сорулгаже угландырбайн турар. Бо школаларның класстары соок, эжиктерин чылыгдаваан, печкаларны эде кылбаан, одаар ыяш четпес, ынчангаш ургуглар тоннары-биле кичээлден олурар. Оон ыңай парта болгаш өске-даа херекселдер чедишпейн турар. Бо бүгү байдалдар өөреникчилериниң өөредилге шынарын болгаш сагылга-чурумун кудуладырынга салдарны чедирип турар. Бир эвес бо айтырыгларны хөй-ниити организацияларының, ада-иелериниң кичээнгейнин хандыдын база школаларның директорлары эки инициативалыг болгаш чүткүлдүг ажылдаар болза, бо бүгү четпестер бүрүн үзүткатынар ужурлуг.

Ада-иениң херээ болза, ургларны хепкерери болгаш чемгерери болур, а оларны кижизидери школаның херээ болур дээр хөөннер чамдык коммунист ада-иелерде безин бар болуп турар. Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунда партия эге организациязының секретары эш Күдериниң уруу школазын катташ, өөренмейн баарга, уруунар чүге школада өөредилгезин каапты?—деп школа директору айтырыгга, ол ыңдыг янзылыг харыны берген. Шагаан-Арыг МТС-те харысалгалыг ажылда турар коммунистер Грудин, Горбуноз оларның ургуглары кончуг багай өөренип, үшүш багай демдектерлиг болгаш аажы-чаңы багай болуп турарлар. Шак ындыг фактылар эвээш эвес. Чамдык ада-иелер боттарының ургларының аажы-чаны-биле таныш эвес болгаш кажан оларның багай үүлгедиглерин билгенде ону эдериниң хемчээн алырының улуу, харын чажырар үүлдер бар.

Чамдык коммунистериниң школаны тоон көрбес болгаш боттарының ада-ие хүлээлгезин үттуптар чоруктарынга удур партия организациялары демисежир ужурлуг. Улус өөредилгезинин органнары, школаларда партия, комсомол организациялары болза, ада-иелериниң ортузунга педагогиктиг пропаганданы калбартыры, школага хөй-ниити организацияларының кичээнгейин хандыдар, колхозтарның, МТС-тернің, совхозтарның, бүдүрүлге болгаш албан черлериниң школаларга шеф дузаламчызын организастаары эргежок чугула.

Ада-ие комитеттериниң ажылын идепкейжидери, а оларны тургустунмаан черлерге тургузары чугула. Башкылар болгаш ада-ие комитеттериниң кежигүннери өөреникчилериниң ада-иелериниң бажыңларынга барып, ургларның бажың кичээлдеринге таарымчалыг байдалдарны канчаар тургузарын ада-иелерге чугаалап берген, школачыларны күш-ажылга шын чаңчыктырып өөредир талазы-биле оларга дузалаан турар кылдыр школаларга ажылды организастаар херек.

Үгле школаның, ада-иелериниң, бүгү хөй-ниитиниң кады күжениишкиннери өзүп олурар салгакчыларны кижизидер талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының салган сорулгаларын чедишкинниг күүседирин хандырар.

Тыва автономнуг обласка улус судтарының соңгулдаларының түннелдериниң дугайында

ДЫҢНАДЫГ

1954 чыллың декабрь 12-де Тыва автономнуг обласка улус судтарының соңгулдалары болуп эрткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш Кызыл хоорай күүскомнарының дыннатканын ёзугаар алырга, бүгү соңгукчуларның 99,57 хуузу бадылаашкынларга киришкен. Соңгулдалар ажылчы чоннарның политиктиг улуг көдүрлүүшкүү-биле эрткен. Бадылаашкыннарга киришкен соңгукчуларның ниити сапырдан улус шиитпекчилеринге кандидаттар дээш 99,87 хуузу, улус төлээлеринге кандидаттар дээш 99,89 хуузу бадылаан.

Улус шиитпекчилеринге болгаш улус төлээлеринге соңгутурганнарның аразында 39,3 хуузу хөрээженнер, 42,2 хуузу СЭКП кежигүннери болгаш СЭКП кежигүннеринге кандидаттар, 57,8 хуузу партия кежигүнү эвестер болуп турар.

Улус судтарының составынга бүгү-ле соңгутканнар болза, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары болур.

Ажылчы чоннар депутаттарының
Тыва область Совединиң
күүсөкчи комитеди.

ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизинге

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизинге болгаш ооң нуурү-биле совет ус-тывыш кооперациязының бүгү кежигүннеринге изиг байырын чедирип тур.

Ажылчы чоннарның хөй кижилиг армиязын каттыштырып турар Совет Эвилелиниң ус-тывыш кооперациязы болза, чурттуң улус ажыл-агыйында дыка улуг черни эзлеп, ооң артельдерге чыл бүрү чонга өн-өн миллиард рубльдиг бараанарын бүдүрүп берип турар.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларын шиитпирлиг көдүрериниң болгаш совет улустуң материалдыг чаагай байдалын улам ынай экижидериниң калбак программазы чуртта боттанып турар амгы үеде күрүне үлетпүрү-биле кады калбак хереглелдиң чүүлдерин бүдүрерин дыка көвүдедир хүлээлгелиг ус-тывыш кооперациязының ролю улам-на өзүп турар.

Социалистиг ус-тывыш кооперациязының бүгү ажылдакчыларының соңгаарладып болбас сорулгазы чүл дээрге, чонга эргежок чугула бараанарның бүдүрерин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери, чаа кылыгларның массалыг үндүрүүшкүүнүн дүрген шиңгээдип алыры, ажылчы чоннарның амыдырал-чуртталга хандырылгазының бүдүрүлгелериниң четкизин калбартыры болгаш оларның ажылын экижидерин чүткүлдүг чедип эдыры болур. Чер-черниң тудуг материалдарын база колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга хереглээр янзы-бүрү ажыл-агый херекселдерин бүдүрерин дыка көвүдериниче онза кичээнгей салдынган турар ужурлуг.

Бодунуң мурнунда турар харысалгалыг сорулгаларны чедишпиннинг шиитпирлээринге бүгү-ле эргежок чугула таарымчалыг байдалдар совет ус-тывыш кооперациязында бар. Ол болза, күрүне үлетпүрүнүң доктаамал дузаламчызынга даяныр, техника талазы-биле чепсеглетинген дыка хөй санныг бүдүрүлгелерлиг, ажылчыннарның болгаш тускай эртемниглериниң дуржулгалыг кадрларлыг болуп турар. Ус-тывыш кооперациязының артельдеринде өн-өн, чүс-чүс чаартыкчылар, боттарының ажыл-хереэнин техниказын ыяк шиңгээдип алган күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүнүн мастерлери өзүп үнген.

Ус-тывыш кооперациязының ажылдакчыларының патриотчу хүлээлгези чүл дээрге, ол аргаларны эң долу ажыглаары, кооператив үлетпүрүнүң улуг болгаш амдаа илеретинмээн курлавырларын ажыглалга киирери, бүдүрүлге чорудулгаларының техниказын болгаш технологизын үргүлчү сайзырангайжыдары, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин чедип алыры, үндүрүп турар продукцияның шынарын улуу-биле экижидери, артель бүрүзүнге бүдүрүлгениң культуразын көдүрери, чоннуң амыдырал-чуртталга хереглелериниң хандырылгазын экижидери болур. Боттарының чиг-эт базазын күженишкиннинг хөгжүдүн, күрүнеден ап турар материалдарын боттуг болгаш камналгалыг ажыглап, чер-черниң чиг-эт үүлдерин бүдүрүлгеге калбаа-биле ажыглап, бүдүрүлгелериниң ажылының бедик орулгалыг болурун чедип ап, кооперативтин акша-хөрөнгилерин чарыгдаарда ажыл-агыйжы эвес болгаш ажыр чарыгдаар чоруктар-биле демисежир херек. Коллектив бүрүзү планнарын долдур болгаш ажыр күүседири, күрүне үлетпүрүнүң болгаш кооператив бүдүрүлгелериниң мурнакчы дуржулгазын нептередири дээш социалистиг чарышты ус-тывыш кооперациязының ажылдакчыларының ортузунга улам-на калбартыры эргежок чугула. Ус-тывыш кооперациязының удуртур органнары, артельдериниң баштаар черлери артельдер кежигүннериниң культурлуг болгаш материал-чуртталга хереглелдерин хандырарынче улуг кичээнгейни салып, артельдериниң кежигүннерин коллективизмниң ёзузунга, четпестерге эптеш чок болур, ниитиниң байлаан камныг көөр ёзуга соксаан чокка кижизиниң, күш-ажылдың сагылга-чурумун бүгү хемчеглер-биле бедидер ужурлуг. Ус-тывыш кооперациязының бүгү ажыл-чорудулгазын экижидериниң чайлаш чок негелдези болза, уставты шыңгыы сагыры, артельдер кежигүннериниң калбак массаларын кооператив организацияларының ажылын эргелээринге болгаш контрольдаарынга киириштирери, шүүмчүлелди болгаш бот-шүүмчүлелди дидим калбартыры, бюрократизмниң болгаш ажыл чылзыр чоруктуң кандыг-даа хевирлиг илерээшкининге удур шиитпирлиг демисежири болур. Ус-тывыш кооперациязы анаа онааган сорулгаларны алдарлыг күүседип, совет улустуң чаагай байдалын чайгылыш чок бедидеринге, коммунистиг ниитилелди тургузар дээш демиселге партияга болгаш чазакка моон соңгаар-даа идепкейлиг дузалажыр дээрзинге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели быжыг бүзүрелин илергейлеп тур.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизи

Декабрь 14-те Кремльге ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизи ажыттынган.

Съезд дараазында хүн чурумун бадылаан: 1. 1951—1954 чылдарның дургузунда ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының Төп Чөвүлелиниң баштаар черинин өчёт илеткели; 2. ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының Төп Чөвүлелиниң ревизия комиссиязының өчёт илеткели; 3. Төп ус-тывыш чөвүлелиниң удуртукчу болгаш контроль органнарының соңгулдалары.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш А. Н. Косыгинниң номчааны ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының төлээлекчилериниң ийиги съездизинге СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң байырын төлээлер изин-биле утказаннар.

Ескерги айтырыгның талазы-биле илеткелди ССРЭ-ниң ус-тывыш кооперациязының Төп Чөвүлелиниң баштаар черинин даргазы эш А. Е. Петрушев кылган. Ооң чугаалааны болза, амгы үеде ус-тывыш кооперациязы 15 мун ажыг артельдерни каттыштырып турар. Кооператив организацияларында болгаш бүдүрүлгелериндеийи миллион ажыг кижи ажылдап турар. Ус-тывыш кооперациязы чүгле бо чылын 55 миллиард рубльдиг үлетпүр продукциязын бүдүрүп үнүрер ужурлуг, ооң иштинде улустуң хереглел чүүлдери 47 миллиард рубль. Ниити продукция бүдүрүп үнүрериниң күрүне планы бо чылдың 11 айларының дургузунда 105 хуу күүсетинген. 1950 чылдың деннели-биле алырга, салыг организацияларынга бараанар чедирилгези барык-ла үш катап өзер.

Сөөлгү чылдарның дургузунда ус-тывыш кооперациязының бүдүрүлгелери дыка хөй чаа-чаа машиналарны болгаш янзы-бүрү дериглерни алган. Металл ажылдап кылыр 54 улуг бүдүрүлгелерни туткан болгаш чаартын тургускан, металлпрокаттын 4 заводун ажыглалга киирген. Пөстаавы аргыыр фабрикаларның күчүзү 1.7 катап улгаткан. Пөс-таавы, ядик-хеп кылыр чаа бүдүрүлгелер, мебель фабрикалары көдээ ажыл-агыйның хереглел чүүлдерин кылыр мастерскаялар ажыттынган.

Ус-тывыш кооперациязының бүдүрүлгелериниге бедик билиглиг кадрларны белеткеп турар: Төп ус-тывыш Чөвүлелиниң дээди школазын организастаан, 33 техникумнар заочный салбырларлыг ажылдап турар. Чоокку үеде өөредилге черлериниң четкизи улам өзер.

Бүдүрүлгениң чамдык адырларының байдалын анализтеп чугаалавышаан, олар хереглекчилериниң негелделериниден ам-даа чыдын каап турарлар деп илеткелчи айыткан. Ус-тывыш кооперациязы чуртта бүдүрүп турар мебельдиң, даштыкы трикотажтың, кидис ядиктериниң үштүн биринден хөйүн, шой, чайырлыг, алюминий саваларның, ойнаарактарның 50 ажыг хуузун бүдүрүп үндүрүп турар. Ынчалза-даа бо бараанарның бүдүрүлгезинин өзүлдези ам-даа четпес болуп турар.

Улуг четпестер болза, ассортиментиде доктаатынган планның күүсетинмейн турары, бүдүрүлгеге бараанарның чаа хевирлерин кошкак нептередип турары болур.

Колхозтарга болгаш совхозтарга, көдээ чонга эргежок чугула тудуг материалдарының болгаш ажыл-агыйга чугуда түүлдерин бүдүрүлгезинче илеткелге онза кичээнгей салдынган.

Илеткелчи бараанарның ассортиментизин экижидериниң болгаш янзы-бүрү болурунуң чугулазының дугайын чугаалаан. Буду сорттуң продукциязын бүдүрүп үндүрүп турар чамдык кооператив организацияларын ол шүүмчүлээн.

Ооң соонда ус-тывыш кооперациязының Төп Чөвүлелиниң ревизия комиссиязының даргазы эш А. И. Смирнов илеткел кылган.

Ревизия комиссиязының илеткелиниң соонда санал-оналдар болган.

Съездиниң ажылында СЭКП ТК-ның секретары эш Н. Н. Шаталин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралавчызы эш А. Н. Косыгин олар киржип турарлар.

(СЭТА).

Совет кижилериниң чаңгыс эвиниң көскү илерээшкини

Чаңгыс эп-сеткил-биле

Улус судтарынга соңгулдалар талазы-биле Кызылдың Чөөн талакы соңгулда округунуң № 6 соңгулда пунктузунга эртенгиниң 4 шакта-ла соңгукчулар хөйү-биле чедип келген. Оларның хөй кезии бир-ле дугаарында хамааты хүлээлгезин күүседир ужурлуг аныяк соңгукчулар болур. Хостуг, аас-кежиктиг амыдырал-чуртталгазы дээш, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң күчүлүг блогу дээш бадылаар шакты олар четкипейн манап турганнар.

6 шак. Соңгулда болур улуг залдың эжиктери делгеми-биле ажыттынган. Бир дугаарында Кызылдың көдээ ажыл-агый техникумунуң I курсунуң өөреникчизи Монгуш Алаш-оол болгаш ооң кады өөренип турар өөрү бадылаан. Хүндүскүнүң 2 шакта-ла соңгукчуларның 95 хуузу бадылапкан турган.

Соңгукчуларның бүзүлбас чаңгыс эптии, патриотчу чоруу соңгулдаларының түннелинден бүзүрелдии-биле көзүлген. Шупту соңгукчулар улус шиитпекчизинге болгаш улус төлээлеринге кандидаттар дээш боттарының бадылалын берген. Бюллетеньнериниң хөй кезиинде соңгутуруп турарларга чагыглар, Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш совет улустуң адынга йөрээлдер бижитингилээн болган. Бир бюллетеньде мынчаар бижээн: «Бо бюллетеньни бүгү делегейге бичии ургуларның аас-кежии дээш соңгулда хааржаанче суп тур мен. Мээң бадылаашкыным агрессорларга согуг болзун...» Өске бир бюллетеньде улус шиитпекчизинге мындыг чагыг бар: «Чоннуң идегелии ак-сеткилдиг, чаныш-сыныш чок күүсет, чон-биле харылзаалыг ажылда».

Соңгулдаларның районнарга эрткени

Улус судтарының соңгулдалары обласка политиктиг көдүрлүүшкүнүн байдалынга эрткен. Улус шиитпекчилериниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкының соңгукчулар чаңгыс эп-сеткилдиг берген.

Бии-Хем районнуң соңгулда пунктуларындан 7 соңгулда пунктузунга бадылаашкын эртенгиниң 7—8 шактарда доозулган турган. Кочетов аттыг колхозтуң хойжузу эш Соксур-оолдуң бадылап тура чугаалааны болза,—ам 68 харлыг мен, шаанда судту соңгувайн турган. Суд феодал-дүжүметтериниң чепсээ турган. Совет эрге-чагырга суд херээн бөдүүн кижилерге, бистерге тывыскан, судту боттарывыс соңгуп турар бис. Ынчангаш улус судтарынга соңгутуруп турар ооллар, кыстарым дээш, Коммунистиг партия, Совет чазак дээш бадылап тур мен. Мен бо чылын 300 баш хойдан 325 хураганнарны доруктуруп алган мен, ол болза, мээн улус судтарының соңгулдаларынга белээм болур. Ам кадарып турар малымны быштан менди ажыргаш, чаш төлүн пландан ажыр алырымны хүлээнип тур мен. Ленин аттыг колхозтуң кежигүнү 72 харлыг Ондар бюллетеньни соңгулда хааржаанче суп тура мынча дээн: «Партияның, чазаамның ачызында колхозчу чаагай амыдыратла ажылдап, чурттап чор мен. Ынчангаш Коммунистиг партия, Совет чазак дээш бадылап тур мен».

* * *

Барыын-Хемчик районнуң соңгукчулары боттарының хамааты эргезин күүседир дээш соңгулда пунктуларынга эртен эрте чыглып кээп турган. Районнуң 13 соңгулда пунктуларының 10 соңгулда пунктузунга бадылаашкын эртенгиниң 10 шакта доозулган турган. Сайыр-Аксы, Биче-Тей, Дөң-Терезин соңгулда пунктуларының бүгү соңгукчулары боттарының бадылаашкынын 7 шакта-ла берипкен. Ворошилов аттыг колхозтуң кежигүнү 73 харлыг эш Тагбаның бадылап тура чугаалааны болза,—шаанда судту соңгуур хамаан чок, судчыыш болган черни кижи оюп эртер чүве болгай, ам совет эрге-чагырганың биске тыпсып бергени хамааты хүлээлгени күүседип тур бис, ынчангаш мен чоннуң иштинден депшитирген улус шиитпекчилериниң, улус төлээлериниң кандидаттары дээш бадылап тур мен. Соңгуп турар ооллар, кыстарым совет хөөйлуну хажык чокка күүсетсиннер.

* * *

Бай-Тайга районнуң Чоон-Терек, Кызыл-Даг, Дөң-Терек соңгулда пунктуларынга бадылаашкын эртенгиниң 7 — 8 шактарда доозулган турган. Сталин аттыг колхозта ортумак школаның кончуг эки өөреникчизи 18 харлыг Донгак соңгулда бюллетеньнин бир дугаар алгаш, бадылап тура мынча дээн:—совет хамаатызының улуг эргези—соңгуур эргени бир дугаар күүседип тур мен. Ынчангаш кончуг эки өөреникчи деп адымны бедик тудуп, эш-өөрүмнүн өөредилгезинге дузалажып, школаның хөй-ниити ажылдарынга үлегерлиг болуп, эге класстарның өөреникчилериниң школадан дашкаар өөредилге-кижизидилгелиг ажылынга башкыларга болгаш ада-иелерге дузалажыр мен.

«Тиилелге» колхозтуң хоочун тараажызы 70 харлыг Кылын-оол, «Дөң-Терек» колхозтуң хову бригадазының кежигүнү 63 харлыг Мижит үрезин арыглаашкынынга эң идепкейлиг ажылдап, нормазын хүн-бүрү ажыр күүседип тургаш, соңгулдалар хүнүнге утказуштур алган хүлээлгелерин шевергин күүсеткеннер.

* * *

Сүт-Хөл районнуң бүгү соңгукчуларының 95 хуузу эртенгиниң 10 шакта бадылаашкынын берген турган. Калинин аттыг колхозта ортумак школа башкызы Галина Чылбактың чугаалааны болза: — шаанда бистиң аваларывыс, угбаларывыс соңгулдага киржир херек чок, кандыг-даа эрге чок чораанар. Бистиң чуртувуска Октябрь революциязы типлээн соонда херээжен кижи эр кижи-биле бир дөмей эргелиг болган. Мен бо чылын 18 харны харлаан, бир дугаар бадылап тур мен. Коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш бадылап тур мен. Мен VI—VII класстарның башкызы мен. Өөреникчилериниң өөредилгези үгле «4»—«5» болзун дээш бүгү күжүмнү салыр мен.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артельниң хову бригадазының кежигүнү аныяк соңгукчу Ондар Тайгын бо чылын 18 харлаан. Ол ам келир чылдың тарылгазының белеткели—үрезин арыглаашкынында ажылдап, улуг-нормазын доктаамал ажыр күүседип турар. Шоваа кыс бюллетеньни соңгулда хааржаанче суп тура мынча дээн: «Бөгүн мээң улуг аас-кежиктиг хүнүм-дир, улус судтарының соңгулдаларынга киржип, улус-чоннуң төлептиг ооллар, кыстары—улус шиитпекчизинин, улус төлээлериниң кандидаттарын бир дугаар-ла бадылап тур мен. Колхозумнуң херээ дээш улам кызымаккай ажылдаар мен.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Шанчы, Хереме, Үрбүн, Кара-Тал, Булуң-Терек, Ак-Туруг соңгулда пунктуларынга бадылаашкын эртенгиниң 10 шакта доозулган. Хүндүскүнүң 12 шакта районнуң бүгү соңгукчуларының 98 хуузу боттарының бадылаашкынын улус шиитпекчилериниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттары дээш берген турган.

Сталин аттыг колхозтуң кежигүнү Чолдак ирей бир дугаарында бадылаан. Ооң чугаалааны болза:

— Коммунистиг партия болгаш Совет чазак колхозчуларның чаагай амыдыралын улам-на экижидер дээш хүн-бүрү сагыш салып, бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузуп берип турар. Мен аас-кежиктиг амыдырал чурттап, кыраан назынымда магалыг чүвени көрүп чор мен. Мээң харым ам 74. Ындыг болза-даа, чаагай амыдырал мени күш-ажылче соруп киирип турар. Колхозумнуң ногаа ажылын калбартыр дээш кызымаккай ажылдап, 1955 чылда парник ажылының планын 150 хуу күүседиримни хүлээнмишаан, партия, чазаам дээш, улус судунга соңгутуруп турар ооллар, кыстарым дээш бадылап тур мен.

* * *

Кызыл районнуң ажылчы чоннары улус судтарының соңгулдаларынга организастыг, бедик көдүрлүүшкүн-биле киришкеннер. Ооң түннелинде, «Баян-Хем», «Тиилелге» болгаш Сталин аттыг колхозтарда база Ээрбекте соңгулда пунктуларынга соңгукчулар эртенгиниң 10 шакка чедир бадылаашкынын бүрүн бергеш, хүннүң сөөлгү чартынын күш-ажыл-биле демдеглээннер.

* * *

Тожу районнуң аарта-зэмнеринге аннап турган колхозчу анчылары боттарының хамааты хүлээлгезин күүседир дээш декабрь 11-де-ле соңгулда пунктуларынче чоокшулаан, тыпкан олчазын заготживсырё черинге дужаап турганнар. Ол болза, анчыларның соңгулдаларга белээ. Декабрь 12-де беш соңгулда пунктуларындан Ий болгаш Алдыр-Кежиг соңгулда пунктуларынга бадылаашкын эртенгиниң 7 шакта-ла доозулган турган. «Май бири», «Совет Тыва» колхозтарның анчылары бадылаашкын доостур билек-ле аннырже база катап аттанып чорупканнар.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Масса-биле харылзааны быжыглаар

Колхозтун партия эге организациязы болза, колхозчу массаларны партияның удуртур органнары-биле харылзаштырар, партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дугайында колхозчуларның ортузунга агитастыг болгаш организастыг ажылды чорудар, ажыл-агый планнарын күүседир дээш социалистиг чарышты организастаар, колхозтарда салдынчак чорук-биле болгаш ажыл-херекти ажыл-агыйжы эвес көөр чоруктар-биле шиитпирлиг демисежир, колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг хереглелдеринге сагыш салыр ужурлуг.

Болунун ол хүлээлгезин Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозунуң партия организациязы дыка четпес күүседип турар. Партия эге организациязының бюрозу болгаш секретары эш Ершов колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажылдың чурумун быжыглаар талазы-биле демиселди күштелдирбээн. Бо чылын 30 ажыг колхозчулар күш-хүнүнүн минимумун күүсетпээн. Чамдык колхозчулар үргүлчү арагалаар чорукту болдуруп келген. Партбюро кежигүнү эш Шипилин безин үргүлчү арагалап, ажыл шагы үзүп турган.

Колхоз бүдүрүлгезинин участоктарында күш-ажылдың сагылга-чурумунуң багай тургустунганы ында агитас-массалыг ажылдың экиживаэни-биле тайылбыраттынар. Мал ажылының фермаларында, бригадаларда агитхуудустар, көргүзүү самбыралары үнмейн турар. Көскү агитацияның өске-даа хевирлери делгетинмээн. Колхозчуларның чагыткан солуннары чогуур үезинде келбейн турар.

Партия организациязының секретары эш Ершов радио белдириниң эргелекчизинде ажылдап турар. Ооң хүн-бүрүде хостуг шактары дыка хөй. Ол хирезинделе эш Ершов бригадаларга болгаш фермаларга барбайн, ол дугайын «ажылым чай чок» деп бадыткаарын ораддажып турар.

Массалар-биле харылзааны хүн-бүрү быжыглаар, ажылчы чоннарның дилеглерин болгаш хереглелдерин өй-шаанда дыннангыр көөр хүлээлгезин эш Ершов барык-ла утупкан. Агитколлективтиң ажылын экижитпээн. Колхозчулар ортузунга лекциялар-даа, беседалар-даа чорувайн келген. Ол ажылга кедээ интеллигенциязы киирештирбейн турар.

Колхозчулар боттарының хереглелдериниң дугайында колхоз конторазынга үргүлчү кээп турарлар. Олар-биле беседалаар кылырын, оларның ажылын болгаш тургузуп келген айтырыгларын сонуургап көөрүн эш Ершов бичии-даа сонуургап көрбейн келген. Колхозтун хой фермазының ажылдакчызы эш Бадарчы идик-хеп дугайында колхоз даргазы эш Гордеевке, ооң оралакчызы эш Парынмаага каш-даа катап айтырыг тургускан. Ынчалза-даа олар кандыг-даа харыы албаан. Эш Бадарчы ол дугайында хомудалын партия организациязының секретары эш Ершовка чугаалаан. Эш Ершов ону база-ла тоып көрбээн:—Сээн канчаар ажылдап турарыңны кижи билир өвес. Ындыг негелде кылбайн көр, барып ажылда—дээш, дедир чорудупкан.

Колхоз даргазы эш Гордеев, ооң оралакчызы эш Парынмаа, бухгалтер эш Филимонова олар эки ажылдавайн, ажылга эртенин-не 10—11 шакка чедир үнмейн турарын колхозчулар хомудап турар. Ырак фермалардан айтырыг тургузуп келген малчыннар оларны үр манаар чорукка таваржып тургулаан.

Малчын эш Дондупай ол дугайын эш Ершовка чугаалап, колхозтун удуртур ажылдакчыларының ажылга харыысалгазын бедидерин сүмелээн. Ынчалза-даа эш Ершов ону чөптүг негелде деп көрбейн,—колхоз даргаларының канчаар ажылдап турарының дугайында негелде тургузуп турбайн, а оларны барып манап тургаш, четкилеп келген үезинде күзээнилерни чугаалажып алынар—деп харыылаан. Партия эге организациязының секретары эш Ершовтун ажылының шак ындыг бюрократсыг чоруу-биле моон соңгаар эптежир аргажок.

Колхозтун партия организациязы кедээ Советтиң, магазиннин, школаның ажылын чегпес удуртуп келген.

Колхозтун ажылында улуг четпестер бар. Бо чылын чурталга бажыңнарының, мал кажаларының тудугларының планы күүсетинмээн, мал ажылының механизациязы чорутунмаан.

СЭКП райкомунуң талазындан ол колхозтун партия организациязының ажылын үндезини-биле эжижидери негетинин турар.

К. ХОРДИН.

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң авангардтыг ролюн бедидер

Күш-ажылга боду үлегерлиг болбушаан, партияның шиитпирлерин күүседири дээш идепкейлиг организакчы болуру, массаларның ортузунга агитас-массалыг ажылды чорудары колхозчу коммунист бүрүзүнүн хүлээлгези болур.

Коммунистер боттарының хүлээлгелерин үлегерлии-биле күүсетпишаан, колхозчу массаларга партийжи саалдарны көргүскеннер дээш, олар партия эге организациязының ажылынга эки дузалашыннаа дээш сагыш салыры парторганизациялар секретарыларындан негетинин турар. Ындыг төлээде, коммунистерниң күүнү колхоз бүдүрүлгезинин харыысалгалыг участоктарынга таарыштыр тургузар, онаашкан ажылынга оларның харыысалгазын белдирер ужурлуг. Коммунист бүрүзү колхозчу хүлээлгезин күүсетпишаан, партийжи лаалгаларның күүселдези дээш массалар-биле хүн-бүрү харылзааны быжыглаар хүлээлтелиг.

Ол бүгү негелдерни Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң партия организациязы боттандырбайн турар. Ооң үчүлүнде шупту 33 коммунистер бар. Парторганизация секретарында СЭКП райкомунуң ажылдакчызы турган эш Мижит-Доржу ажылдап турар. Моон алгаш көөрге, ол колхозтун парторганизациязының ажылын экижидериниң бүгү аргалары бар.

Ынчалза-даа колхоз бүдүрүлгезинде коммунистериниң мурнакчы ролю бедивейн турар. Коммунистер партийжи даалгалар бердинмээн. Оларның чамдыктары күш-хүнүнүн минимумун безин күүсетпейн турарлар. Колхозта партийжи сагылга-чурум дендии кошкак тургустунган. Колхоз даргазы коммунист Башың үргүлчү арагалап турар.

Партия организациязының бюрозунуң, ооң секретары эш Мижит-Доржунуң талазындан коммунистер-биле ажылды кошкатканының түннелинде колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында полит-кижизидилгелиг болгаш организакчы ажылдар экиживээн.

Коммунистер Мөнге-Дөре, Яндан, Аратына колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээннер, ооң ынай 6 коммунистер күш-хүнүнүн минимумун күүсетпээн.

Колхоз бүдүрүлгезиниң чамдык бригадалары дыка сандаргай байдалга ажылдап келген. Тудуг бригадазынга 130 кижини быжыглаан турда-ла, а херек кырында 10—15 кижи ажылга үнүп турар. Коммунист Аратына кандыг-даа чылдагаан чокка ажылын каттаан чоруткан. Колхозта отчёт болгаш учёттун байдалы экиживээн. Бухгалтер эш Бойду багай ажылдап турар. Ол коммунист бодунун онаашкан ажылын эки күүсетпейн турарының дугайында дыка хөй хомудалдар бар. Ынчалза-даа ол дугайында кым-даа хемчет албаан. Партия организациязының бюрозу шак ындыг четпестер-биле эптежип, коммунистериниң мурнакчы ролю бедивейн турар. Коммунистер партийжи даалгалар бердинмээн. Оларның чамдыктары күш-хүнүнүн минимумун безин күүсетпейн турарлар. Колхозта партийжи сагылга-чурум дендии кошкак тургустунган. Колхоз даргазы коммунист Башың үргүлчү арагалап турар.

Партия организациязының бюрозунуң, ооң секретары эш Мижит-Доржунуң талазындан коммунистер-биле ажылды кошкатканының түннелинде колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында полит-кижизидилгелиг болгаш организакчы ажылдар экиживээн.

Коммунистер Мөнге-Дөре, Яндан, Аратына колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээннер, ооң ынай 6 коммунистер күш-хүнүнүн минимумун күүсетпээн.

Колхоз бүдүрүлгезиниң чамдык бригадалары дыка сандаргай байдалга ажылдап келген. Тудуг бригадазынга 130 кижини быжыглаан турда-ла, а херек кырында 10—15 кижи ажылга үнүп турар. Коммунист Аратына кандыг-даа чылдагаан чокка ажылын каттаан чоруткан. Колхозта отчёт болгаш учёттун байдалы экиживээн. Бухгалтер эш Бойду багай ажылдап турар. Ол коммунист бодунун онаашкан ажылын эки күүсетпейн турарының дугайында дыка хөй хомудалдар бар. Ынчалза-даа ол дугайында кым-даа хемчет албаан. Партия организациязының бюрозу шак ындыг четпестер-биле эптежип, ында партия организациязының ажылынга практиктиг дуза көргүспээн.

Колхозтарга күш-ажылды организастаарын экижидериниң, колхозчулар ортузунга политиктиг кижизидилге ажылдарын экижидериниң айтырыгларын СЭКП райкомунуң секретарылары сонуургап көрбейн турарлар. Партия райкомунуң бир дугаар секретары эш Санчай бо чылдың күскү хову ажылдарының үезинде ол колхозка кээп турза-даа чаңгыс-даа катап лекция номчуваан.

Ол колхозтун партия организациязының ажылында четпестерни кыска хуусаада үзүткаар хемчеглерни алыры СЭКП райкомундан негетинин турар.

С. БАЯНОВ.

Кызылдың сапог мастерскаязының ажылчыннарының аразында мурнакчыларның саны улам-на көвүдеп турар. Чижээ, эш Н. Сандык бодунун ажыл нормазын үргүлчү ажыг күүседип турар. Эш Сандыкты коллективтиң хүндүүг самбыразында киргген.

Чурукта: эш Н. Сандыктың ажылдап олурары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Хойжунуң чедиишкини

Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу эш Дава—областа мурнакчы хойжуларның бирээзи. Ол болунга быжыглаан хоюн беш чыл дургузунда эки ажаап келген. Хойларны кызыратпас дээш хемчеглерни ап, оларның эдержилгезин чогуур үезинде чөп организастап келген болгаш төрүүнген хураганнарны чидириг чокка доруктуруп келген. Чыл бүрүде улуг хойларнын-даа баш саны хорамчага таварышпаан. Ол, бо аразында бир муң ийи чүс хураганнарны менди өстүрген.

Ооң ажаап турар хойларының күш-дегтилдези эки, бо чылын хой бүрүзүнден 2 килограмм 400 грамм дүктү кырлыг алган. Чыллың кайы-даа үезинде хойнуң ажаалгазынче ол улуг кичээнгейни салып турар. Эки оттуг черлерни тып, ажыглап, одарны солуп турары болза, малды эки доттур одарладыры ол болур. Ол, хойларны суглуг черлерге одарлатпышаан, доктаамал суггарып, чогуур үелерде кужурадып турар. Хойларны одарлаткан соонда, дыштандырып турар. Хойларның чеченгилдези база эки организастатынып келген.

Хойжу кыштаг кажаларны чыл бүрүде-ле эки септеп, мал чемнерлиг, дүстү кыштаанга чогуур үезинде чедирип ап турар. Ол, одарларны тус-тус үзүп, айларга хуваап, анаа хойларны одарладып турар. Деңгели кошкак хойларны немелде чембиле азырап, эки оттуг черлериниң кылын харын далбыйлап, хүүрек-биле эжип тургаш, анаа одарладып турар.

Эш Даваа Бүгү-эвиледдин кедээ ажылагый делгелгезинге чораан, чурттун мурнакчы колхозтарының болгаш совхозтарының кайтамчыктыг дуржулгалары-биле танышкан.

И. ТУВАНЧАП.

Кедээ чонга бот-онаалда үндүрүү

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың доктаамал сагыш салышкынының болгаш дузаламчызының ачызында тыва улус ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң социалистиг чаартылгазынга улуг чедишкиннерни чедип алган.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге чурт бюджеди улуг рольду ойнап турар. Область бюджединиң онзагай чүүлү чүдел дээрге, бюджетте бүгү хөренгиниң дөрттүн үш кезин социал-культураның хемчеглеринге чарыгдатынар кылдыр көрдүнгени болур. Ынчангаш области школаларның, эмнелге черлериниң, культура чырыдышкын албан черлериниң четкизи үргүлчү өзүп, кедээ Советтер электрижидилге болгаш радиожудулга-биле хандыртынып, тыва улустун культурлуг деннели чайғылыш чокка өзүп турар.

Ажылчы чоннарның улам-на өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарынга чыл бүрүде чорудуп турар бот-онаалда үндүрүү улуг рольдуг болуп келген. Бот-онаалда үндүрүү болза, кедээниң ажыл-агый, культура тургузуушкунун акшаландырарынга чоннун эки-тура киржилгезинин хевири болур. Ол үндүрүгден тургустунган хөренги бюджеттиң акшаландырышкынындан дашкаар чарыгдатынар ужурлуг. Чыл бүрүде ол үндүрүгүнүн хемчээлин, ону ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң кандыг хемчеглеринге чарыгдаарын кедээ Советтер азыы-биле хамаатыларның ниити хуралдары шиитпирлээр.

Бистиң обласка бот-онаалда үндүрүү 1948 чылдан бээр чорутунган. Бо аразында школалар тударынга болгаш септээринге, кедээ башкыларның чурталга бажыңнарын тударынга, эмнелге черлерин септээринге болгаш өске-даа хемчеглерге 3 миллион чыгыы рубль чарыгдатынган.

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Бардык кедээ Соведи бот-онаалда үндүрүүнүн 4500 акшазы-биле ниитиниң чунар бажыын тудуп алган. Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхоз ол хөренги-биле башкылар бажыын тудуп, ажыглалда киргген.

Бот-онаалда үндүрүү Тываның чүгле кедээ черлеринде чорудуп турар. Кызыл, Туран, Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайларда болгаш Бай-Сөөт, Хараал, Эми, Нарын ажылчын суурларда ол үндүрүгү чоруттайн турар.

Колхозчулар, хуу ажыл-агыйлар, ажылчыннар, албан-хаакчылар болгаш кедээниң өске-даа бүгү чурттакчы хамаатылары бот-онаалда үндүрүүн төлээринче хаара туттунар ужурлуг. Ооң киргген хөренгини орук кылырынга болгаш септээринге, школалар, көвүүрүглер, кудуктар, ниитиниң чунар бажыңнарын тудуп тургузарынга болгаш септээринге, эмнелге черин, номчулга бажыңын болгаш өске-даа культура албан черлериниң бажыңнарын септээринге, кедээ башкыларның бажыңнарын тударынга, өртке удур хереклерлер кылып алырынга чарыгдаар. Ол чарыгдалдарны кедээ Советтер башкарар. Айыткан хемчеглерден өске үүлдерге чарыгдалдар кылырын болдурбас ужурлуг.

Бот-онаалда үндүрүүнүн дугайында хоойлу ол үндүрүгү хамаатыларга онаарынын оон ыцай бедитпес нормазын доктаткан. Ылангыя колхозчуларга болгаш кедээде чурттап турар ажылчын, албан-хаакчыларга 20 рубль, хуу ажыл-агыйларга 40-ден 75 рубль чедир онзары доктаатынган.

Бот-онаалда үндүрүүнүн чорудулгазында улуг четпестер илереп турар. Сүт-Хөл районда 47 муң, Каа-Хем районда 23 муң, Улуг-Хемде 14 муң рубль чедир хавыртынмаан. Районнарның, кедээ Советтерниң болгаш колхозтарның удуртукчуларының аразында безин ол үндүрүгү төлээр талазы-биле хамааты хүлээлгезин күүсеттпейн турар эштер бар.

Чамдык кедээ Советтер бот-онаалда үндүрүүн дыка хөй хамаатыларга онаавайн турар. Ылангыя Чаа-Хөл районнуң Кара-Суг бүдүрүлгезинде ажыл-агыйларга бот-онаалда үндүрүү онаатынмайн турганы илереэн. Ооң ниити түүү 11 муң рубль чедип турар.

Чамдык таварылгаларда бот-онаалда үндүрүүнүн хөренгилери чогуур үезинде ажыглатынмайн турар азы ооң чарыгдалы чогуур айыткан хемчеглерге эвес, а кедээ Советтиң администрация ажыл-агый чарыгдалларынга кирип турар фактылар бар. Тес-Хем районнуң Самагалдай кедээ Соведи 4800 рубльди хамаатыларның ниити хуралының шиитпирлээнинден өскээр чарыгдаан. Тожу районнуң Тоора-Хем кедээ Соведи 1085 рубльди база-ла шын эвес чарыгдаан. Каа-Хем районнуң Бүрен-Аксы кедээ Соведи бот-онаалда үндүрүүнден кирген акша-биле бодунуң ажылдакчыларының шалының төлеп турган. Таңды районнуң Элегес, Бай-Тайга районнуң Тээли кедээ Советтери бот-онаалда үндүрүүнүн акшазы-биле боттарының контораларының септелгезин чорутканнар.

Кедээ Советтерге бот-онаалда үндүрүүнүн кирип турарының болгаш ооң чарыгдалының үчёду багай тургустунган. Ол чорук чамдык самчыгдакчыларга таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Чаа-Хөл районнуң Булун-Терек кедээ Советтиң секретары эш Часпың шак ындыг контроль чок байдалды ажыглап алгаш, бот-онаалда үндүрүүнден 649 рубльди болунга ажыглааны илереэн. Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайгада кедээ Совединиң секретары эш Санчай 406 рубльди самчыгдаан. Хөр-Тайга кедээ Советте база-ла дыка хөй акша тулагдалдыг болуп турар. Ындыг четпестерни 1955 чылда канчап-даа болдурбас ужурлуг.

Кедээниң чурттакчыларына бот-онаалда үндүрүүнүн онаалдазын болгаш ооң хавырылдазын 1955 чылдың январь-февраль айларда доозары чугула. Январьның бирги чартыында хамаатыларның ниити хуралдары болгулаар. Ол хуралдарга 1954 чылда чорутунган бот-онаалда үндүрүүнүн ажыглалының дугайында кедээ Советтер даргаларының отчёттарын чугаалажыр.

Чаа чылдың бот-онаалда үндүрүүн чогуур үезинде чорудары болгаш ооң киргген хөренгилерни ниитиниң хереглелдеринге чөптүү-биле ажыглаарын организастаары райкүүскомнарның болгаш кедээ Советтерниң чугула хүлээлгези болур.

В. ЦЫПКИН,
областың сан килдизиниң улуг инспектору.

Тайбыңны камгалаар дээш тайбыңга ынакшылдыг улустар эргежок чугула бүгү чүүлдерни кылыр!

Бо хүннерде бүгү чурттарның улустарының кичээнгейи бистиң хүнеривистиң эн чугула айтырыы—герман милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүн болдурбазының болгаш Европа чурттарының айыыл чок чоруун хандырарының дугайында айтырыгже хаара туттунган. Тайбыңнын хөрээ эргим бүгү-ле кижилер америк дипломатияның албадаанны гитлержи шеригни катап тургузарынче болгаш Барыын Германияны агрессчи блокка хандыдып киреринче угланган париж дугуржулгаларын бадылаарынга удур шиитпирлии-биле демисежир турар.

Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының талазы-биле европа чурттарының чөвүлел хуралының ажылынга киржиринден ойталаан болгаш герман айтырыгны көөрү-биле дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чылдырар дугайында ССРЭ-ниң чазаанның саналын хүлээвээн АКШ-тын, Англияның болгаш Францияның чазактары париж дугуржулгаларын эн дүрген бадыладырын чедип алыр дээш кызыдын турарының ол фактылы тайбыңны быжыглаарынга сеткилиниң ханызындан сонуургалдыг кижилериниң дүрүм өзугаар дүвүрээзиниишкининиң сеткил-сагыжын хайныктырбайн барып шыдавас.

Барыын талакы күрүнелериниң ол политиказының ужуктары мырынай илдеп. Ол политика Барыын Германияны милитаристи күрүне кылдыр хуулдарынга чедирип, чаа дайынның айыылын тургузар. Барыын Германияның катап чепсегленишкини ооң тайбыңга ынакшылдыг Герман Демократтыг Республика-биле чаңгыс-аай күрүне кылдыр каттыжарының аргазын болдунмас кылыры билдингир. Барыын-герман адаан негекчилерин чепсегээри чепсегленишкиннерни бүгүнити кызырар талазы-биле амгы үеде КНО-да көрдүнүп турар план-биле канчап-даа таарышпазы база билдингир. Ол чорук кызырыышкынны эвес, харын чепсегленишкиннерни улам-на эндере бүдүрерин болдурар.

Барыын Германияны милитаристи күрүне кылдыр хуулдарын болгаш Европаның өске күрүнелериниң удур угланган шериг бөлүглежишкиннериниң ону хандыдып киреринин көрүп турар париж дугуржулгаларын бадылаары Германияны каттыштырар дугайында дөрт күрүнелериниң аразынга чугаалажымышкыннарны хоозун чүүл кылыштар болгаш ол айтырыг талазы-биле дугуржулга чедип алырының аргазын болдурбайн баар деп чүвени Совет Чазак бодунун декабрь 9-та нотазынга медеглээн.

«Барыын Германияда милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүнүң дорт айыылы тыптып келген байдал тургустуна бергенде Европага чаа дайынның айыылынга хамаарыштыр улустарның серемчилелин кошкадыры канчап-даа таарышпас чүүл болур» деп Совет Чазактың нотазында чугаалап турар.

Ол кичээндириг ылап-ла өй-шаанда чаңгыланып үнген. Ол болза чаа дайынны өскүдериниң планнарын кылбышаан, боттарының алыс бодалдарын чажырып, улус массаларның серемчилелин суларадып турар агрессчи бөлүктериниң бодалдарын үзүп турар.

Герман милитаризмни катап төрүтүндүрериниг идиг бээриниң оруунда туруп алган француз чагырыкчы бөлүктер болунуң политиказын 1944 чылдың француз-совет керээзи париж дугуржулгаларынга удурланышкак эвес дээр бадыткалдар-биле чаап-чажырарын ораддажып турар. Ынчаарга герман милитаризмниң катап төрүтүнүүшкүнүнге идиг берип турар Францияның чазаанның туружу херек кырында чаа герман агрессияны болдурбазынче угланган 1944 чылдың француз-совет керээзинге шуут удурланышкак болдуп турар болгаш ол керээниң ужур-угзы француз-совет керээни чүү-даа эвес кылыптарынче болгаш чаа дайынны өскүдерин чингедиринче угланган деп чүвени ол хуралга совет хөй-ниити төлээлекчилери бир эп-сеткилдиг, шиитпирлии-биле сагындырып турганнар. Бүгү совет кижилериниң бодалдарын илеретпиилаан, «Трехгорная мануфактураның» ажылчыны Д. П. Смирнованың бодунуң чугаазынга онзалап демдеглээни болза; **«Бистиң ийи улустарывыстың эвилели моон соңгаардаа саазын кырында эвилел болбайн, харын ёзулуг эвилел болурун күзеп турар бис».**

Париж дугуржулгалары француз-совет керээге канчап-даа таарышпас деп чүвени ол хуралга чүве чугаалаан ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов бүгү-ле тодаргайы-биле көргүскен.

«Бөгүн бистер тайбыңның хөрээнге бараан болган болгаш бараан болур ужурлуг көрээ болур француз-совет керээниң ужур-дузазының дугайын чугаалап турар тур бис, — деп В. М. Молотов чугаалаан.—Ынчалза-даа амгы байдалда бистер ооң-биле кады париж дугуржулгаларын бадылаары ол керээниң кол сорулгаларынга удур угланган болур деп чүвени чугаалаар ужурлуг бис, ынчангаш ол чорук чүгле тайбыңның сорулгаларынга бараан болуп шыдавас өвес, харын чаа дайынга айыылдыг идиг болуп турар.

Бис ол дугайын Францияның чазаанга-даа, француз улуска-даа чугаалап турар бис. Бис ол дугайын кулактыг бүгү-ле кижилерге чугаалап турар бис, чүге хөөрге тайбынны хандырары болгаш быжыглаары дээш демиселди бүгү хемчеглер-биле күштелдирери эргежок чугула деп санап турар бис. Париж дугуржулгаларын бадылаары бистен хенертен болур чоруктарга таварыштырып шыдавас».

Совет улус бодунун күштеринге бүлүреддиг. Агрессчи империалистерниң ССРЭ-ге хамаарыштыр шериг күжү-биле коргудуушкуннар кылыр дээр ораддажыышкыннарынын кайы хире бүжар-мелегейин совет улус билир. Ынчаарга бир өвес ол чорук негетинер болза ССРЭ база бодунуң күчү-шыдалын көргүзүп шыдаар болгаш бодунуң хөрээниң шынныын болгаш чөптүүн дагын-дагын бүзүредип шыдаар.

Барыын Германияның катап чепсегленишкинин чоруларына болгаш барыын талакы күрүнелериниң политиказының агрессчи чоруунун чаа күштелишкининг харыы кылдыр **«Тайбыңны камгалаарынга кыжанып турар агрессчи күрүнелериниң улам-на өзүп турар чепсектиг күжүнге Совет Эвилели болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттар оон тудак чок күүүлүг күштү болгаш камгалалга база тайбыңны камгалаарынга боттарының белен чоруун удурланыштыр салыры-биле бүгү-ле эргежок чугула үүлдерни соңгаарладыышкын чокка ап чорудар ужурга таварышкан»** деп Совет Чазактың декабрь 9-тагы нотазында база дагын бүгү тодаргайы-биле медеглетинген.

Бир өвес агрессчи бөлүктер тайбыңга ынакшылдыг улустарны Барыын Германияга дайынның чаа одаан тургузарының болдунган фактызының мурнунга тургускаш, оларны хенертен болур чорукка таварыштырарын кордап турганнар болза олар эндекеннер-дир.

Тайбынның күштери өзүп, агрессорларның бодалдарынга оларның ойтур шавыышкыны быжыгып турар. ССРЭ-де болгаш улус демократиязының чурттарында чүс-чүс, муң-муң митингилер болгаш хуралдар, Лондонда болгаш Парижте масса-лыг митингилер, итали ажылчы чоннарның демиселдери, америк-боин монополистерге ажыктыг кылдыр чаа дайынның чепсээ болурун күзевейн турар Барыын Германияның чонунун удурланыышкыннары, Барыын Европаның биче чурттарының—Даниянын, Бельгиянын, Норвегиянын болгаш оон-даа өскелериниң — улус массаларының өзүп турар киленнээшкини—улустар диргелип келген айыылды медереп билип турарын болгаш тайбыңамыдыралга боттарының эргезин шиитпирлии-биле камгалап ап турарын көргүзүп турар.

Ажылчын ангының демисели тайбыны камгалаарының хөрээнге улам-на ужурдузалыг апар чылар. Профэвиледдиниң Бүгү-делегей федерациязының Чилгине Чөвүлелиниң амгы үеде Варшавада эрттин турар сессиязында ажылчы чоннарның 80 миллион отрядының төлээлекчилери чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин хоругдаарын, герман милитаризмни катап төрүтүндүрериниң айыылдыг планнарындан ойталаарын, атомнуг чепсекти хоругдаарын болгаш улустар аразының дүшталакы күрүнелериниң политиказының агрессчи чоруунун чаа күштелишкининг харыы кылдыр **«Тайбыңны камгалаарынга кыжанып турар агрессчи күрүнелериниң улам-на өзүп турар чепсектиг күжүнге Совет Эвилели болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа чурттар оон тудак чок күүүлүг күштү болгаш камгалалга база тайбыңны камгалаарынга боттарының белен чоруун удурланыштыр салыры-биле бүгү-ле эргежок чугула үүлдерни соңгаарладыышкын чокка ап чорудар ужурга таварышкан»** деп Совет Чазактың декабрь 9-тагы нотазында база дагын бүгү тодаргайы-биле медеглетинген.

Бир өвес агрессчи бөлүктер тайбыңга ынакшылдыг улустарны Барыын Германияга дайынның чаа одаан тургузарының болдунган фактызының мурнунга тургускаш, оларны хенертен болур чорукка таварыштырарын кордап турганнар болза олар эндекеннер-дир.

Тайбынның күштери өзүп, агрессорларның бодалдарынга оларның ойтур шавыышкыны быжыгып турар. ССРЭ-де болгаш улус демократиязының чурттарында чүс-чүс, муң-муң митингилер болгаш хуралдар, Лондонда болгаш Парижте масса-лыг митингилер, итали ажылчы чоннарның демиселдери, америк-боин монополистерге ажыктыг кылдыр чаа дайынның чепсээ болурун күзевейн турар Барыын Германияның чонунун удурланыышкыннары, Барыын Европаның биче чурттарының—Даниянын, Бельгиянын, Норвегиянын болгаш оон-даа өскелериниң — улус массаларының өзүп турар киленнээшкини—улустар диргелип келген айыылды медереп билип турарын болгаш тайбыңамыдыралга боттарының эргезин шиитпирлии-биле камгалап ап турарын көргүзүп турар.

Ажылчын ангының демисели тайбыны камгалаарының хөрээнге улам-на ужурдузалыг апар чылар. Профэвиледдиниң Бүгү-делегей федерациязының Чилгине Чөвүлелиниң амгы үеде Варшавада эрттин турар сессиязында ажылчы чоннарның 80 миллион отрядының төлээлекчилери чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин хоругдаарын, герман милитаризмни катап төрүтүндүрериниң айыылдыг планнарындан ойталаарын, атомнуг чепсекти хоругдаарын болгаш улустар аразының дүшүүрүлүг чоруктарын кошкадырынче аппар ыдар хемчеглерни алырын негеп турарлар.

Тайбың дээш демиселче миллион-миллион тараачыннар кедүрүп үнүп турар. Венада кедээ аныяктарның бүгү делегей ужуражыышкынында аныяк тараачыннарның төлээлекчилери: «Чер-делегейде тайбыны камгалаар, дайынны өскүдер чоруктарны болдурбас!» деп негеп турарлар.

Янзы-бүрү социал бөлүктерниң, янзы-бүрү политиктиг үеелдериниң кижилери тайбың дээш улуг тулчуушкунда каттыжып турарлар. Ынчан катап төрүтүнүп олурган фашизмге удур коллективтиг айыыл чок чоруктун дугайында Совет Эвилелиниң саналдарын бир өвес барыын талакы күрүнелериниң чазактары делегейниң ийиги дайынының мурнунда хүлээп алган болза, Европа гитлержи эжеледдин, човулан-хилинчеткериниден, Майданектен болгаш Освенцимден камгалатынган турар турган ийик деп чүвени улустар билир.

Улустар эрткен үениң айыылдыг частырын дагынаар чорукту болдурбазын күзеп турар. Барыын-герман адаан негекчилериниң чепсегленишкинин болдурбас коллективтиг айыыл чок чоруктун ажыктыг системазын тургузар дугайында Совет Эвилелиниң саналдарын хүлээп алырын олар боттарының чурттарының чазактарындан негеп турар.

Тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш демиселге улустарның чаңгыс эви өзүп, быжыгып турар. «Бир өвес улустар тайбынны камгалаарының хөрээн боттарының холунга алыр болгаш ону эчизинге чедир камгалаар болза, тайбың камгалатынган болгаш быжыглатынган болур»—деп И. В. Сталин чугаалаан. Чаа дайынның кыпсыкчыларының бодалдарын үзериниң аргазы улустарда бар. Демократтыг, тайбынга ынакшылдыг чурттарның лагери өскен болгаш хемчээл чокка быжыккан. Улустарның медерелинде ханы өскерлиишкиннер болгулаан, оларның организастыг чоруу өскен. Дайынче орукту моондактаары, ам тайбынны болгаш айыыл чок чорукту камгалаары кол нургулайында улустарның боттарындан, оларның шиитпирлиг чоруундан хамааржыр.

(«Правданың» декабрь 11-де мурнуку үүлү).

Ирик-өдек саважыгаштарны белеткээрин оожумнатпас

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделиниң болгаш СЭКП Төп Комитединиң картофель болгаш ногаалар бүдүрүлгезин көдүреринин дугайында доктаалын боттандырар талазы-биле бистиң областың колхозтары 1954 чылда элээн ажылларны чоруткан. Ногаа культураларының болгаш картофельдиң тарылга шөлү дыка калбарган. Ногааларны тарып олуртурунуң культуразы бедээн болгаш агротехниканың мурнакчы арга дуржулгазын калбаа-биле нептередип турар.

Бистиң областың бүгү колхозтары бо чылын ирик-өдек саважыгаштарны массалыы-биле белеткээринче кирип турар. Агротехниканың мурнакчы аргаларын колхозтарга чүгле бо чылын нептереткен хирезинде-ле колхозтар баш бурунгаар өстүрүп тараан культураларындан хөй дүжүттү алган. Чижээ, Чаа-Хөл районда Молотов аттыг, Сталин аттыг колхозтар баш бурунгаар белеткээн ирик-өдек саважыгаштарга капустаны өстүрүп тараан, гектар бүрүзүнден-не 200 центнерни алган. Эрткен чылын ол колхозтага помидорларны тараан соокка алзып хол тутпаан болза, бо чылын кончуг эки помидорларны өстүргеннер. Ол ышкаш Тандынын «Кызыл партизан», Баа-Хемниң Ворошилов аттыг, Бай-Тайганың «Мурнакчы» колхозтары ногаа культураларындан бедик дүжүттү алганнар.

Ногаа культураларын ирик-өдек саважыгаштарга баш бурунгаар өстүрери улуг ажык дузалыг. Ногаалар өзүлдезиниң башталгы үеинде эң эки таарышкан байдалды негеп турар. Чүге дээрге, үнүштер чаш турар үеде чырыкты, чылыгны, сугну болгаш чемиштиг чүүлдерни хөйнү хереглээр. Парниктерге, чылыткылыг черлерге ногааларны өстүрери-биле үстүнде айытkан эң чугула факторларны тургузар херек. Ол факторлар ирик-өдек саважыгаштарда сициккен.

Ногааларны баш бурунгаар үндүргеш үеде эрте ажык хөрүнге олуртуп тарыыр. Помидорларны чечектелип турар үеде, огурецти бүрүлери үнүп келгенде олуртуп тарыыр. Ирик-өдек саважыгаштарга ногааларны апрельдиң эгезинде тарып олуртур болгаш ажык хөрүнге тарыырын майның төнчүзүнде, азы июньнуң эгезинде чорудар херек. Ындыг саважыгаштарга үндүргеш хөрүнге эде олуртkан ногаалар бүрүнү-биле камгалатынар болгаш оларның дазылы үрелип кемдевес болур. Ирик-өдек саважыгаштарга чылыгга ынак болгаш үр үеде үнер культураларны өстүрүп үндүрери чугула.

Ирик-өдек саважыгаштарны белеткээр талазы-биле эрткен чылын элээн хөй колхозтар өөренген болгаш байлак дуржулганы алганнар. Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхоз ирик-өдек саважыгаштарны дыка хөйнү белеткээн. Оларның составы мындыг: иринди өдек 7, үнүш дүжүттүг ширик 3, ыяш хирээндизи 1, болгаш инек өдээ 0,5—1 кезек болур. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтың кылып алган ирик-өдек саважыгаштарының шынары эң эки болган. Оон составынга: иринди өдекти 10, ширикти 5, элезинни 0,5 инек өдээн 0,5—1 кезекти холаан. Ындыг холумактардан кылган саважыгаштар үнүштүн дазылының өзеринге болгаш шыкты дүрген өттүреринге таарышкан байдалды тургузар.

Ирик-өдек саважыгаштарның хемчээлинге кичээнгей салыры чугула. Чаа-Хөл районнуң колхозтары капустаны, огурецти, дыняны тарып олургур саважыгаштарның хемчээлин 7×7×7 сантиметр кылдыр кылып турар. Помидор тарып олуртур саважыгаштарның хемчээлин 10×10×10 сантиметр кылыр.

Ногааларны баштай харжактарга өстүргеш ам саважыгаштарга катап олуртуп тарыыр. Ындыг-даа болза, харжактарга үрезиннерни баш бурунгаар өстүрүп үндүрбейн, шуут-ла саважыгаштарга база тарып өстүргеш олуртуп болур. Ынчаарга олуртурунга огурец биле дыня эки таржыр. Бир саважыгашка-ла ийи-үш үрезинни тарыыр. Ногааларны чеже гектарга тарыыр дээн планын ёзугаар ирик-өдек саважыгаштарның санын доктаадыр болгаш колхозта бар парниктерге дүүштүр кылза чогуур. 106×160 сантиметр хемчээлдиг бир парник рамзынга-аа 7×7×7 сантиметр хемчээлдиг — 300 кезек, 10×10×10 сантиметр хемчээлдиг—150 кезек санныг саважыгаштарны салыр.

Баш бурунгаар өстүрген ногаа культураларын дөрбелчин болгаш дөрбелчин-уяланчак аргалар-биле чажар. Эрте үнер капустаны бот-бодунуң аразын 50×50 сантиметр кылдыр олуртканда гектар бүрүзүнге-ле 40 муң капустаны, орай үнер капустаны бот-бодунуң аразын 70×70 сантиметр олуртканда гектарга 20 муң капустаны, а ынчаарга помидорну, огурецти болгаш дыняны гектарга 20 мунну тарып олуртур. Үстүнде нормаларны ёзугаар ирик-өдек саважыгаштарны, парниктерни кылырын колхоз бүрүзү амдыгаштан белеткээр херек.

Танды районда Ленин аттыг, «Сталинчы орук» колхозтар ирик-өдек саважыгаштарны белеткеп эгелээн болгаш ам элээн хөй мунну кылып алган. Өске-даа районнарның колхозтарында ол ажылды эгелээр аргалар бүрүн бар. Ирик-өдек саважыгаштарны белеткээр бөдүүн станоктар колхозтарда бар. Ам ол станоктарны эмгелеп, ажылдадыр херек. Оон аңгыда МТС-терде ирик-өдек саважыгаштар кылыр механизастатынган станоктарны бүрүн ажыглаары чугула.

Кышкы үеде чылыг бажыңга саважыгаштарны хептеп белеткээр. Оон соонда даштыгаа үндүрүп дөңгүрар, 50 муң саважыгаштарны 1,5 метр бедик кылдыр чыып каар. Ол саважыгаштарга баш бурунгаар өстүрүп үндүрген ногааларны олуртуп тарыыр мурнунда оларны чылдып эргизер. Бо ажылды бүгү колхозтарга боттандырарда агрономнар өгород бригадаларынга боттуг дузаны чедирер ужурлуг.

Ирик-өдек саважыгаштарга болгаш чылыткылыг черлерге ногаа культураларын бедик шынарлыг олуртуп тарыыры—ногааларның чүгле дүжүдүн бедидер эвес, харын чылдың кайы-даа үеринде чонну ногаалар-биле хандырарын чедип алыр. Ногаа ажыл-агыйынга ирик-өдек саважыгаштарны калбаа-биле шиңгээдип алыры—ногаа культураларының бүдүрүлгезин дүрген хөгжүдеринге улуг идиг болур.

С. БЛИНОВА,
көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң МТС-тер эргелелиниң улуг агроному.

Райпо ажылында четпестерни узуткаар

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылдакчыларының хуралы болган. Аңаа областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң ажылдакчыларының активиниң ноябрь 1-де болган чөвүлел хуралының түүнелиниң болгаш районнуң садыг ажылының моон сонгааргы сорулгаларының дугайын чугаалашкан.

Чонну чугула хереглелдиң барааннары-биле хандырар ажылды райпо эрткен чылдаазынга бодаарга бо чылын элээн эки-житкен. Райпо бараан саарылгазының планын бо чылдың үш дугаар кварталында 131 хуу күүсеткен. Чамык чедишкиннер-биле чергелештир райпо баштаар чериниң болгаш чамдык садыг ажылдакчыларының ажылларында улуг четпестерниң бары илерээн. Чүл дизе, хереглелдин чугула барааннары чедишпейн турар чорук чер-черниң садыгларында бар. Чижээ, Кара-Хөлде Молотов аттыг колхозтун малчыннары хереглээр дуе, тапкы, шай ийи ай дургузунда үзүктелген. Райпо баштаар чери ылаңгыя ырак садыгларже чугула хереглелдиң бараннарын өй-шаанда чедирер дугайында сагыш салбайн, ону колхоз баштаар черлериниң хереэ кылдыр көрүп турар.

Райпонуң белеткел конторазының эргелекчизи эш Деденецтиң ажылында улуг четпестер бар. Белеткел планын өй-шаанда күүседир болгаш оон чугула ужур-дузазының дугайында чонну орттузунга ажыл чорутпаан. Оон түүнелинде райпо белеткел планын чамдык кол белеткелдер талазы-биле ам-даа күүсетпээн. Эш Деденец белеткел ёзугаар садып алган малдарны бодунуң кара туразы-биле садып, ачыжаа берип турган. Чижээ, райпонуң белеткелге садып алган бир аңдын район прокурору эш Мамбет-Казивке Кара-Хөлче шөлээлеп мунары-биле бир неделя иштинде ачылаткан. Бир семис бени соп чиири-биле ол-ла прокурорга бодунуң кара туразы-биле чиик өртекке садышкан.

Районда хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылы багай. Район төвүнде столоваяның кылып турар чемниң шынары куду болгаш ассортиментизи кончуг эвээш. Хлеб быжырар черлериниң ажылы база моон дээредевес. Хлебтиң шынары куду. Столоваяларның болгаш хлеб быжырар черлериниң арыг-шевери ам-даа эки-живээн. Хөй-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын сегидер дугайында райпо боттуг хемчег албаан.

Райпо баштаар чери кадрлар-биле ажыл чорутпайн келген. Оон түүнелинде садыг ажылдакчыларында бодунуң ажылынга эз харысалга чок, арагалаар болгаш өресамчыгдал кылыр чоруктар үнүп турар. Кадрларны ажылга киирип алырда олар-биле эки танышпас, оларны ажылга киин таарыштыр тургуспайн турар. Кадрларның ажылдан ужугар чоруу хөй. Бо чылын Кызыл-Даг магазинниң эргелекчизинден 6 кижи, Дөн-Терек магазининден 4 кижи багай ажылдааны-биле үндүртkен. Райпода ам үеде 21 муң ажыг рубльдин самчыгдалы бар болуп, дедир эгитинмейн турар.

Райпонуң аппарадында болгаш чер-черниң садыг ажылдакчыларында күш-ажылдың сагылга-чурумун чөрүп үрээр чоруктар ам-даа узуткатынмаан. Тээлиде чем магазини, раймаг, Шуй магазини чогуур шактарында ажылдавайн турар. Магазинниң болгаш складтарның санаашкын кылыры-биле хаалчак турар чоруктары ам-даа бар. Райпонуң төп бараан склады бүдүн чартык ай иштинде санажылга кылыры-биле ажыттынмаан.

Хуучулар-биле ажылды райпо баштаар чери сөөлгү үеде сулараткан. Райпо даргазы эш Кудурукпай бо дугайында кандыг-даа хемчег албайн, оларның ортузунга ажыл чоруларын чугулалавайн турган.

Районга садыг ажылын эки-жидер дугайында шиитпирлиг хемчег алыры хамыктың мурнунда райпо баштаар черинден негетинип турар.

Х. ДОРЖУ.

Ленинградта

А. С. Пушкин аттыг академиктиг шин театры В. А. Катаняннның «Олар Маяковскийни билгеннер» деп шинзин белеткеп үндүрген.

Чурукта: Шининиң сески көжегезинден.

Фото **В. Капустиннии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Киргиз улустуң шүлүкчүзү Аалы Токомбаев

Бо чылдың декабрьда Киргиз Совет Социалистиг Республиканың улустуң шүлүкчүзү Аалы Токомбаевтиң төрүтүнге-ле 50 чыл оюн бүгү совет улус демдеглеп турар.

Аалы Токомбаев киргиз совет литератураның тургузукчуларының биреэзи. Оон-ды-биле киргиз бижимел литератураның эгези шуут холбашкан. 1924 чылдың нөябрь 7-де «Эркин тоо» солуннуң баштайгы дугаарынга ынчангы аныык шүлүкчүнүң «Октябрьның келгени» деп шүлүү парлатынган.

Үжен чылдың дургузунда Аалы Токомбаев чогаал ажылын кылып келген. Оон чогаалдарындан «Кыдатка ужуражышкын», «Бодунуң караа-биле», «Майлыбай» деп шүлүглелдер болгаш «Атака», «Күш-ажылдың чечектери», «Эртенги ужуражышкын» деп шүлүктериниң чыындылары бүгүдеге билдингир. Аалы Токомбаевтиң бо чогаалдары коммунизмниң, совет патриотизмниң болгаш улустарның найыралының идеязы-биле долдунган.

Аалы Токомбаев киргиз дылче Пушкинниң, Лермонтовтуң, Маяковскийниң база орус классиктиг болгаш делегей литературазының өске-даа чогаалчыларының чогаалдарын очулдурган.

Аалы Токомбаев литература талазы-биле шылгарангай чедишкиннери дээш, хөй-ниитинин ажылынга идепкейлиг киржилгези дээш Ленин, Хүндүлел демдээ орденнер болгаш медальдар-биле шаннатырган. Аңаа республиканың улустуң шүлүкчүзү деп атты тывыскан.

Тываның чогаалчылары Аалы Токомбаевче оон төрүтүнге-ле 50 чыл болганынга холбаштыр байыр чедирген чагаазын чорутkаннар.

Тыва дылче Аалы Токомбаевтиң чогаалдарын очулдуруп турары—тыва болгаш киргиз улустарның акы-дунма найыралының болгаш культуралуг харылзаазының улам быжыгып турарын херечилеп турар барымдаа болур.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

Аалы ТОКОМБАЕВ

АКЫН БИЛЕ БАЙ

Улуургаанны ейлетин, бай!
Угаан, күжүн дензилен, бай?
Чамашкылыг самдар-даа бол,
Чадамыкка санатпас мен.

Алдын меңзэ эрге бербээн.
Ажыл—ишке ынаам—байлаам:
Садып, былаап, оорлап болбас
Сарыылдыг мээм эртинем ол.

Чимис берзе, ыяшка алдар
Чигзинмейин бүзүреп көр.
Чогум кымны бай деп санаар?
Чондан бисти шиитkей-аан.

Очулдурган **С. САРЫГ-ООЛ.**

Салым-чол мээ чагыртыптар турган болза...

Салым-чол мээ чагыртыптар турган болза,
Салгын хеме болу берген турар ийик мен,
Далайларның чалгынга мен өпейледип,
Талыгырже дешпий эштип турар ийик мен.
Катап база төрүтүнүп келген болза,
Хаак аътты мунуп алгаш, самнөгылаан
Ховаганнар ушкулаарын сүрүп ойнап,
Хостуг маңнап, туразында чоруур ийик мен.
Салым-чол мээ дужаадыптар турган болза,
Саглаң кызыл чечек болуп чурттаар ийик мен,
Азы сеңээ чогумчалыг тоаржыр болза,
Айлаң кушкаш болур кылдыр мени хуулдур.
Байлак чимис сывы болган турган болза,
Бараанымдан чиксенчиг бооп турар ийик мен,
Кижилерни таржылдырбайн, ыяштан-на
Кижилерже тоглап дүжүп турар ийик мен.
Салым-чол мээ чагыртыптар турган болза,
Тамырак суг болу берген турар ийик мен,
Чүректерде бүжар бакты кылаң суглап,
Чүглүп турган, чугулапкан турар ийик мен.
Салым-чол мээ чагыртыптар турган болза,
Чайгы даңнын херели бооп турар ийик мен,
Өртемчейге алдын үе келзин дээштиң
Өшпес кылдыр чырыткылап турар ийик мен.
Туразында күштер меңзэ турган болза,
Тулчуушкунга тиилекчи бооп турар ийик мен!
Кадыг шивээ мээнии болган турган болза,
Кавай черим камгалалы турар ийик мен!

1939 ч.

Очулдурган **М. Кенин-Лопсан.**

С. САРЫГ-ООЛ.

ААЛДАП ЧОРДУМ

I.

Улуг совет күрүненің
Улустары шупту төрел:
Акы-дунма Кыргыс ССР
Аалчы чалаан (мени бар дээн):
Өөрээштиң, чаштар ышкаш,
Өрү шураар чыгыы турдум.
Таңдывыстан аттангаштың,
Тянь-Шаньдыва хап-ла кирдим.
Делгем, байлак Сибирь эртир
Демир-орук вагонунга
Үш-дөрт хонук дургузунда
Үзүктел чок шивеннетим:
Ыныс чели дээрже хаңып,
Ыйынайндыр киштегилеп,
Торлуш тивейн ыдып орда.—
Тоолда Маадыр хөлгези-ле!
Чарган кур чер кызыгаар чок.
Чаагай дүжүт, чимис шыпкан
Эрээн, булак Казах чуртун
Эзирлештир ужуп эртим:
Хүртү, чалгын хыралгыже
Хүнзедир-даа кыыйтырга,
Ортаагы Азий ортузунда
Ол-ла хевээр тургазыг-дээ.

II.

Адап сурап аалдап чораан
Акы-дунма кыргыс ораш
Улуг чаагай—өктеренгей
Уктуй кестүп чаты бээди!
Чуй хем унну, Тянь-Шань бели
Шуптузу-ла эртинге бөйлак:
Социализм көрүнчүү дег,
Солаңгылыг—чырык чыдыр!
Кырлар кезип өжүп чораан,
Кыргыс атка кирген чонну,
Токтогулдуң ырлары дег,
Тоожулардан билип болур:
Фрунзе деп көк чайт хоорай
Музейинде кыргыс-биле
Амгы кыргыс ылгалы улуг:
Аяс хүн бо, бүргег дүн ол.
Акыр меңги баштангылыг,
Алма чимис эдээн долган
Ала-Дагны көөрүмге,
Ай-Чүректен артык чараш
Алдын хоолуг көрүнчүк дег.
Алдарлыг каас Изиг-Хөлче
Хүннээректээн арнын көрүп,
Хүлүмзүрүп тургазыг-даа.
Самолёт-даа черге хонду,
—Салам!... деп сес, чылыг холдар
Шолук, кенен сүрээделдиг,
Чодупкан дег, арылырган.
Тыва мени кыргыс эжим,
Дунмазы дег, куспактапкан:
Аттыг кижи айда четпес
Аравыста ырак читкен!

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

Бичии уругларның туберкулёзтаар аарыы

Туберкулёз—хоочураашкыныг халдавырлыг аарыг. Туберкулёзтан аараан кижилерден ону чыпшырып ап болур. Бичии уруг-даа база улуг-даа кижи оларның организминче тускай микробтар кирген соонда туберкулёзтан аарып болур. Микроскоп биле көөрге, олар чиңге дыйлагар хевирлиг болурлар.

Кадык уруг ажык хевирлиг туберкулёзтуг кижиден аарып болур. Кажан аарыг кижи чөдүрүп, азырып азы чугаалап турда, дүпкүүн болгаш чараанның бичии дамдыжыгаштары 1,5 метр хемчээлге тарап чаштаар. Тынып турар агаар-биле кады ол дамдыжыгаштар, база оларның-биле кады туберкулёзтүң микробтары кадык уругнуң өкпезинче кире берип болур. Бир эвес туберкулёзтүң ажык хевири-биле аараан кижи бичии уругну холунга алыр, ону ошкаар, оон биле чаңгыс орунга удуур, чаңгыс савадан чемненир болза онза айылдыг.

Дүпкүүн бичии дамдыжыгаштары холга, аарыг кижиниң хевинге, сыртынга, дөжөөнге, оон чотунар аржыылынга, думчук аржыылынга болгаш ону долгандыр турар өске-даа чүвелерге чыпшына берип болур. Бо бүгү чүвелер бир эвес оларны холдары-биле тудуп база оон соонда холдарын аскынче сугар болза, уругну аартырының үнер дөзү бооп болур. Бир эвес аарыг кижи шала кырынче азы чер кырынче дүпкүрер болза, ол кургай бөөр болгаш туберкулёзтүң микробтары аңаа дириг хевээр үр артып каан болур.

Дүпкүүн бичии кезекчигештери доозун-биле кады агаарга көдүрүр болгаш өкпеже кире берип болур. Бичии уруглар чамдыкта шала кырынга үнгеп тургаш, холдарын дүпкүге бораштырып ап болур. Оон соонда олар салааларын аскынче сугар болгаш олче дүпкүнү киирип турар.

Сөөктерниң аспактарындан чүзүн-баазын дүпкүлерин, оон иштинде туберкулёз микробтарын тып болур. Сөөктер уругларның чиир чеминге хонгулап, чамдыкта удуп чыткан уругнуң арнынга болгаш эриннеринге соястап чүгүржүп турарлар. Ынчангаш сөөктер болза, туберкулёз микробтарының нептередикчилери болур. Туберкулёзтан аараан инектерниң болгаш өшкүлерниң чиг сүдүн ижер болза, бичии уруглар туберкулёзтан аарып болур. Ындыг сүтте туберкулёз микробтары хөй болур. Туберкулёзтүң ажык хевири биле аараан кижилер бичии уругну ажаавас, ону холга албас, ошкавас ужурлуг.

Туберкулёзтан аараан хереэжен кижи кадык уругну төрүп, ону эмзирип болур болгаш эмзирер-даа апаар ужурлуг. Ындыг болза-даа дараазында хемчеглерни сагыры чугула:

чаш уругну холга алырының мурнунда хоодарын чуур болгаш арыг халатты кедер;

уругну эмзирер үеде бодунуң аскын болгаш думчуун марля-биле дуглаар, ону дарый-дарый солуур база чуур үеде эки хайындырар херек;

туберкулёзтан аараан не тускай өрээлге улуур херек.

Бир эвес не болгаш чаш уруг ниити эрээлде удуп турар болза, орунналарның аразы 1,5—2 метр чедир ырак болур ужурлуг. Чаш уругну азыраарын өске кижиге хүлээдир дээн болза, ук кижиниң кадыының байдалын эмчи хынап көрген турары чугула.

Бир эвес чаш уругнуң чурттап турары бажыңда туберкулёзтан аараан кижи бар болза, чаш уругну тускай өрээлге чыттырары чугула. Аарыг кижиниң эдилеп турары чүүлдеринге бичии уруглар дегбес ужурлуг.

Ынчалаажок туберкулёзтан аараан кижи чок-даа черге бичии уруг кезээде тускай дөжөкке удуур, тускай чоттучар аржыылыг, думчук аржыылын эдилээр ужурлуг. Бичии уругларның шала кырынга үнгээрин чөпшээревезе чогуур. Уругнуң чурттап турары өрээлге арыг-шеверии сагыыр, доозун-биле демисежир херек. Хүн чырыы болза, довурак-доозунда, эдилелде болгаш өске-даа чүүлдерде туберкулёз микробтарын дүрген өлүрүп турар болганда, бичии уругнуң турар өрээлинге чырык бар турар ужурлуг.

Бичии уругларга чиг сүттү бербейн, ону хайындырып бээри чугула.

Бир эвес бичии уругнуң организминге туберкулёз микробтары кире бөөр болза чүү болу бээрил? Олар колдуунда өкпеже, оон соонда өкпе баштарының чоогунда турар хан-дамырларының белдирлериче кирерлер. Туберкулёз микробтары аңаа хуулуушкунну болдурар, дөстектерни азы чиңгетараа үрезини хире хемчээлдиг бичии кадыг белдиржигештерни тывылдырар. Бир эвес оларны микроскоп-биле көөр болза, туберкулёз микробунуң дөстекчигештерин көрүп болур. Ол дөстекчигештер оон соңгаар туберкулёзтүң улам улуг «одагларын» тывылдырбышаан, каттыжа берип турар.

Таварылгаларның хөй кезиинде организм болза, микробтар-биле чедишкиниг демисежип турар болгаш оон ачызы-биле туберкулёзтан халдавыржыыр чорукту болдурбайн барып болур. Ындыг болзада организминиң камгаланыкчы күжү кошкай бөөр болза, туберкулёз микробтары илеретинин база аарыгны болдуруп болур. Чамдыкта улаанот, коклюш азы грипп болгаш өске-даа аарыглардан аарып өрткениниң соонда ындыг болгулаар. Ол аарыглардан чаш уругну камгалавышаан, ону туберкулёзтан камгалап турарывыстың ужуру ында. Бир эвес чаш уруг шын эвес чемненип, агаарга эвээш чоруп турар болза, туберкулёз аарыгның халдавырынга оон удурланыышкыны кудулап болур.

Бөжүдар бажыңнарда чаа төрүтүнгеннерге тарылгаларны кылып турар. Ол тарылгалар өске кандыг-даа хора чок болгаш аарышкылыг эвес. Тарылганың таарымчалыг дээшкини ол-ла дөраан илеретинмес, харын бүдүн-чартык, ийи ай болганда илеретинер. Бир эвес бөжүдар бажыңдан чаш уругнуң баар бажыңында туберкулёзтан аараан кижи бар болза, ол кижини эмнелгеге азы санаторийге чыттырары чугула. Бир эвес аарыг кижи бажыңга хевээр артар апарза, бөжүдар бажыңга турда чаш уругта кылган тарылга бодунуң дээшкинин көргүскүже чедир не кижи чаа төрүтүнген чаш уруу-биле кады бөжүдар бажыңдан өске бажыңче 2 ай хире үе иштинде чоруй барза чогуур. Тарылганың дээшкини сөөлүнде барып соксай бөөр ужурунда чаш уруг бир хар чедип чорда ийи дугаар тарылганы кылыр.

Бүгү ада-иелерге аарыгның баштайгы демдектери билдинген турар ужурлуг.

Таварылгаларның хөй кезиинде аарыг болза, чидиг илеретинген демдектер чокка чоорту эгелээр. Чаш уруг дензилин немеестей бөөр, шоолуг чем чивестеп эгелээр, кежи болгаш шынган эштери арай өөлбес апаар, кеш адааның үстүг каъды эвээжээр. Улуг эвес, түр үениң эзт изиишкини ховар эвес болгулаар.

Туберкулёз өкпеден аңгыда моюн кырында дамырлар белдирлерин база халдавыржыдар. Бестер хүүлуушкуну колдуунда үр—элээн каш айлар, харын чылдаа чедир үргүлчүлээр. Чамдыкта туберкулёз чаш уругнуң кежин база халдавыржыдар, ол болза, кеш кырының хуулларынга болгаш кеш адааның дыгыжаарынга чедирер. Кулактардан үр үеде ириң дөктүрү, ол ышкаш карак аарыыры туберкулёз биле холбашкан туруп база болур. Карак аараанда чаш уруг чырыкче аарышкынып көөр апаар.

Туберкулёз болза, түстерни болгаш сөөктерни ховар эвес аартыр: түстер ыжа бөөр, хөделиишкин аарышкылыг апаар, оон соонда ириннелиишкин эгелеп болур. Сөөктерниң болгаш түстерниң туберкулёз аарыы чамдыкта чыл-чылы-биле үргүлчүлеп турар, ындыг болза-даа шын эмнээнде ол кадык болуп төнер. Бир эвес ук аарыгны эмневес болза, ол бүгү амыдыралга ужуктарын артырып каап болур. Чижээ, дурт-сын туберкулёзтаанда, бир эвес ону өй-шаанда илеретпээн болгаш эмневээн болза, дурт-сын (оорга) ыргайын болур.

Бичии уруглар улуг улуска бодаарга мээ картының туберкулёзу-биле (мененгит деп туберкулёз-биле) база ниити миллиарлыг туберкулёз-биле хөй кезиинде аарып турар. Шаанда болза, туберкулёзтүң хевирлери кедергей айылдыг болуп турган. Ам ол аарыгны эмнээринге дузалап болур эмнерни тыпкан. Аарыгны өй-шаанда илередип, эрте дээре эмнээри чугула.

Бо мененгит деп туберкулёз барык-ла билдиртпес эгелээр. Чаш уруг салдынчак, саргыычал, могадыычал, чем чиир хөнүү чок апаар, өй-өйде бир-ле билдинмес чылдагаан ону халаажырадып турар апаар, болганчок-ла кустуруп келир, тырыктаар чорук ховар эвес болгулаар. Уруг аажок удуур, ону долгандыр турар үүлдерни сонуургавастай бөөр.

Совет Эвилелинде туберкулёз-биле демиселди калбаа-биле чорудуп турар.

Чорутунуп турар хемчеглер боттарының түүнелдерин берген болгаш улуг-даа кижилерниң база бичии уругларның-даа аарыыр чоруун дыка эвээжедиринге чедирген. Ындыг болза-даа, уруглар туберкулёзу-биле демиселдиң чедишкини адаиелерниң боттарындан туберкулёзту болдурбазының айтырыглары-биле оларның таныш чоруундан, боттарының уругларының кадыы дээш сагыш салыышкындан улуу-биле хамаржыр дээрзин билир ужурлуг.

Уругларның туберкулёзу-биле демиселге ийи кол чугула сорулгалар шиитпирлиг ужур-дузалыг дээрзин ада-ие бүрүү билир ужурлуг: бирээде, уругларның туберкулёз-биле халдавыржырын болдурбазын орадаажыр; ийиде, уругларны кадык, быжыг шыырак, шыдамыккай, туберкулёзка удур туруп шыдаар кылдыр өстүрер талаада, оларны шын чемгерер болгаш кижизидер херек.

Д. ДОБРОХОТОВА,
область эмнелгезинде уруглар туберкулёзунуң эмчизи.

Колхозтуң аңчы бригадазында

Өвүр районда «Кызыл тук» колхоз бо аңныыр сезонунуң дургузунда күрүнеге 29 муң рубльдин өлүүн киирер керээлиг. Колхоз баштаар чериниң дерип аътkарганы 26 кижилиг аңчылар бригадазы (улуртукчузу эш Сүрүнмей) 30 муң ажыг рубльдин өлүүн эккеп дужаган.

Колхозчу аңчылар деритинип белеткенгеш база катап аңнап чоруп турар. Сезонну чөп ажыглаар, боттарының колхозунуң орулгалыын улам көвүдедир сорулганиле аңчыларның аразында социалистиг чарыш тургустунган.

Д. ШАГДЫР.

Чехословакияның Национал фронтузунуң конференциязы Москва чөвүлел хуралының Декларациязын чаңгыс эп-сеткил-биле чүүлдүг деп көрген

ПРАГА. Декабрь 9-та Прагага Чехословакияның Национал фронтузунуң ниити-күрүне конференциязы болган. Конференция Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чоруктуң хандырарының талазы-биле европа чурттарының Москва чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында Чехословак Республиканың чазак төлөөлериниң отчёдун чугаалажып көрген.

Конференцияга Чехословак Республиканың президентизи А. Запотоцкий, премьер-министр В. Широкий, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бирги секретары А. Новотный, Национал хуралдың даргазы Э. Фирмингер, Словакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бирги секретары К. Бацилек, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюро кежигүннери, Национал фронтуда киржип турар партияларның болгаш организацияларның удуртукчулары, шажычыларның төлөөлекчилери киришкеннер.

Конференцияны ажыдып тура, республиканың президентизи А. Запотоцкий мынча дээн:

Үш неделя мурнунда Прага кремлинге Национал фронтунуң конференциязы болган. Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарының дугайында болгаш улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту улам кошкадырын, Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны база айыыл чок чорукту быжыглаарын хандырары-биле ажылдаарда үндезилетинер принциптериң дугайында айтырыгның талазы-биле ниити-европа чөвүлел хуралын чыыдырарың чүүлдүүвүүген доктаалды ол конференцияга хүлөөп алган.

Оон бөөр чуртка улуг болуушкуннар— Национал хуралга болгаш словак Национал чөвүлелге соңгулдалар болган. Ол соңгулдаларга чех болгаш словак улустар Национал фронтуга, Национал хуралдың башкарыкчы күжү — Чехословакияның Коммунистиг партиязынга боттарының бүзүрелин, тайбынны камгалаар деп чаңгыс-аай тура-соруун көргүскеннер.

Национал фронтунуң составында кирип турар бүгү партияларның болгаш организацияларның конференциязы тайбың камгалатынган турзун дээш, тайбыңны үрээринче болгаш чаа дайынның айыылын тургузарынче угланган бүгү планнарны демниг ажыл-биле эгезинде-ле чок болдурары дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр деп чүткүлдүг болур боор дээрзинге бүзүрелин А. Запотоцкий клереткен.

Москва чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында илеткелди чехословак төлөөлериниң кежигүнү, Даштыкы Херектер Министри Вацлав Давид кылган. Илеткелди диңмиттиг адыш часкаашкыннары болганчок-ла үзе кирип турган, оон-биле конференцияның киржикчилери Москва чөвүлел хуралының шиитпирлеринге болгаш аңаа хүлөөп алдынган Декларацияга боттарының чөпшээрежилгезин илередип турганнар.

Бистиң улустарывыстың хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң чөленгинжи — улуг Совет Эвилели баштаан тайбыңның болгаш демократияның күчүлүг, тиилелгелиг лагери делгерезин! деп илеткелчиниң түңнел сөстеринге киржикчилери үзүктел чок диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле ужурашканнар. «Совет Эвилели делгерезин!», «Тайбын делгерезин!» деп кыйгырыглар залга чаңгыланып турган.

Калык камгалал министри Иозеф Плойгар, тудуг министри Эмануил Шлехта болгаш санал-онал берген өске-даа кижилер чехословак чазактың политиказы болза, тайбыңның болгаш улустарының айыыл чок чоруунуң херээн быжыглаары болур деп демдеглеп турганнар.

Бодунуң ажылының түңнелинде Национал хуралдың ниити-күрүне конференциязы Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединге болгаш Чазаанга чагааны канчаар-даа аажок улуг сорук кириишкинниг хүлөөп алган.

Национал фронтунуң конференциязы Польша Улус Республиканың Национал фронтузунче, Герман Демократтыг Республиканың Национал фронтузунче, Венгр Улус Республиканың Ада-чурт Национал фронтузунче, Румын Улус Республиканың Улус демократиязының фронтузунче, Болгарияның Улус Республиказының Ада-чурт фронтузунче болгаш Албанияның Улус Республиказының Демократтыг фронтузунче чагааларны база чоруткан.

(СЭТА).

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының Кол чөвүлелиниң сессиязы

ВАРШАВА, декабрь 9. Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының Кол чөвүлелиниң чедиги сессиязы бөгүн Варшавада ажыттынган. Европаның, Азияның, Американың болгаш Африканың 40 ажыг чурттарының төлөөлери сессияда олуржуп турар.

Делегейде дыка шыңгыы байдал тургустунган, капиталистиг болгаш колония чурттарының чагырыкчы бөлүктери улустарның мурнунга чүгле чаңгыс перспективаны — өзүп олурар дендии ядаралдың болгаш ажыл чок чоруктуң айыылын болгаш качыгдалдарның перспективазын ажыдып турар үеде үк сессияны чыыдырган деп Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының даргазы Джузеппе ди Витторио сессияны ажытпышаан айытткан.

Ажылчын аңгының чурутталга болгаш күш-ажылының байдалының бакысраанының, база ол ышкаш оон профэвилел эргелериниче халдап турар чоруктарның чыдагааннары болза, монополияларның хөй ажык-кончуа сүрер чоруу, капиталистиг чурттарда боо-чепсеглээшкинни хөйү-биле бүдүрүп үндүрүп турар чоруктар болур, оон аар-бергези ажылчы чоннарның эктинге салдынып турар, деп ди Витторио демдеглээн.

Барын Германияны катап чепсеглээрин, фашист шеригни болгаш герман милитаризмни катап төрүтүндүрерин көрүп турар лондон болгаш париж дугуржулгалары Европага база Бүгү-делегейге шыңгыы айыыл кылдыр бүгү делегейниң ажылчы чоннары санап турар деп ди Витторио чугаалаан. Ол дугуржулгаларның түңнели болу берип болур бо айыылга боо-чепсеглээшкинни хөйү-биле бүдүрүп үндүреринге олар чаңгыс эп-сеткил-биле удурланып турар. Тайбыңга айыылды чедирип турар бо дугуржулгаларны бадылаарындан ойталаарын сонуургалдыг чурттарның парламентилеринге Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының Кол чөвүлели кыйгырыг үндүрген. Боттарының хүрээлеринин улам сырый каттыштырар, лондон болгаш париж дугуржулгаларынга удур шиитпирлиг демиселди кады чорудар, тайбыңның херектериниң тиилелгезин болгаш чер бөмбүрзээниң бүгү улустарының аразынга кады ажылдажылганы хандырар дээш эң-не калбак чаңгыс эптиг хөделиирин боттандырар дугайында Европаның болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарын Кол чөвүлел кыйгырар.

Бот-боттарын билчириниң болгаш Европага коллективтиг айыыл чок чорукту тургузарынга бүгү ниити дугуржулгаларны чедип алырынче улганган тодаргай саналдарны идип үндүрген чөпшээрежилгениң үнү, Германияны тайбың болгаш демократтыг үндезиннерге катап катыштырарынче кыйгырып турар үн Москвадан чаңгыланган деп ди Витторио уламчылап чугаалаан. Ол саналдар болгаш бүгү улустарның мурнунга ажыттынып турар тайбыңның база чаагай амыдыралдың болдунуп болур перспективалары бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эргеажыктарынга бүрүнү-биле тааржып турар деп медеглеп тур бис.

Тараа болгаш тайбың дээш демиселге акы-дунма чаңгыс эпти, чурттар болгаш улустар аразынга бүгү ниити чөпшээрежилге дээш, чепсек дүжүрери болгаш массаларның амыдырал байдалын экиждери дээш, бүгү чурттарның коллективтиг айыыл чок чоруу болгаш хамаарышпас чоруу дээш, бүгү улустар экономиктиг болгаш социалдыг деңнилгениң оруу-биле бүрүнгаар эптиг болгаш эп-найыралдыг чоруп болзун дээш, ажылчы чоннарның профэвилел эргелериниң партиязын демократтыг хосталгаларны камгалаарынга чер бүрүзүнге хереглээри дээш бүгү чурттарның ажылчы чоннарын Кол чөвүлелдиң сессиязы кыйгырар деп ди Витторио айыткан.

Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы С. Ендриховский Польшаның чазааның болгаш хөй-ниитиниң мурнундан сессияның киржикчилеринге байыр чедирген. Варшаваның улустуң хоорай чөвүлелиниң даргазы Е. Альберхт Варшаваның чурттакчыларының мурнундан чедирген байырны сессияның киржикчилеринге дамчыдып берген.

Мооң адаанда хүн айтырыын сессия чаңгыс эп-сеткил-биле бадылаан:

1. Улустар аразының байдалы болгаш ажылчы чоннарның негелделерин боттандырары дээш демиселге ажылчы чоннарның чаңгыс эптиг хөделишкиннерин быжыдарының талазы-биле Профэвилелдериниң Бүгү-делегей үшкү конгрезиниң шиитпирлерин күүседири (илеткелчи Луи Сайян, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының чингине секретары).

2. Ажылчы чоннарның профэвилел эргелериниң хартиязы база профэвилел болгаш демократтыг эргелерни камгалаары болгаш чаалап алыры дээш улустар аразының кампаниязы (илеткелчи Джузеппе ди Витторио, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының даргазы).

3. Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының ревизорларының сан-хөө отчёду.

Хүн чурумун бадылаанының соонда хүн айтырыының бирги чүүлүнүң талазы-биле Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының чингине секретары Луи Сайян илеткел кылган.

(СЭТА).

Бонн эрге-чагыргалар чехословак хоккейжилерге визалар бээринден ойталаан

ПРАГА, декабрь 9. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дыңнадып турары болза, барын-герман «Крефельдер Эйслауфферейн» деп спорт клубунуң чалаанны өзугаар Крефельдиге ийи матч ойнаар ужурлуг турган «Спартак» деп Чехословак ниитилелдиң хоккей командазының ойнакчыларынга виза бээринден бонн чазак ойталаан.

(СЭТА).

Японияда политиктиг байдалга хамаарыштыр

ШАНХАЙ. Иосиданың кабинединиң дүшкени политиктиг бөлүктериниң болгаш япон хөй-ниитиниң кичээнгейиниң төвүнде турар. Парлалганың болгаш радионуң дыңнадыгларындан алгаш көөрге, Иосиданың чазааның дүшкенин япон хөй-ниити япон улустуң тиилелгези кылдыр үнелеп турар. Ынчалза-даа чөөн үзелдиг партиларның, а ол ышкаш эң улуг профэвилелдериниң төлөөлекчилери чүгле Иосиданың кабинедин дүжүргени-биле кызыгаарлатынмас, харын парламентиниң амгы составын тарадырын болгаш чаа бүгү-ниити соңгулдаларны чорударын негеп үргүлчүлеп турар. Дыңнадып турарын өзугаар алырга, амгы парламентини хевээр эртырбышаан, каолиционнуг консерватив-тиг чазакты тургузар соруга-биле Японияның барыын үзелдиг ийи партияларының — либералдыг болгаш «демократтыг» партияларның аразынга сүлчээлежишкин болдунар чадавас деп чөөн үзелдиг партиялар санап турар.

«Хоккайдо Симбун» солуниуң дыңзадыын өзугаар алырга, Японияның ажылчын-тараачын партиязы медеглел чарлаан болгаш ында чугаалап турары болза: «Парламентини тарадырын болдурбазынче болгаш туруштуг консерватив-тиг эргечагырганы тургузарынче угланган оптуг аргаларны үзер дээш демисежир бис. Бистер адакы палатаны тарадыры болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш туржуп турар чазакты тургузары дээш демисежир бис». Иосиданың кабинеди улустуң талазындан бүзүревес чоруктуң болгаш оон политиказынга удурланыышкынның түңнелинде дүшкен деп профэвилелдериниң Чингине Чөвүлелиниң удуртулгазының декабрь 7-де чарлаан медеглелинде демдеглеп турар. Ынчаарга оон ынай медеглелде амгы политиктиг байдал консерватив-тиг эрге-чагырганың тургустунарының ондактыг айыылында турун турар, ынчангаш оон-биле холбаштыр Чингине Чөвүлел парламентини дораан тарадырын негеп турар деп чүвени онзалап демдеглээн. Ынчаарга ийи партиялар-ның — либералдыг болгаш «демократтыг» партиялар аразынга сүлчээлежишкин болдунар чадавас деп чөөн үзелдиг партиялар санап турар.

«Хоккайдо Симбун» солуниуң дыңзадыын өзугаар алырга, Японияның ажылчын-тараачын партиязы медеглел чарлаан болгаш ында чугаалап турары болза: «Парламентини тарадырын болдурбазынче болгаш туруштуг консерватив-тиг эргечагырганы тургузарынче угланган оптуг аргаларны үзер дээш демисежир бис. Бистер адакы палатаны тарадыры болгаш тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дээш туржуп турар чазакты тургузары дээш демисежир бис». Иосиданың кабинеди улустуң талазындан бүзүревес чоруктуң болгаш оон политиказынга удурланыышкынның түңнелинде дүшкен деп профэвилелдериниң Чингине Чөвүлелиниң удуртулгазының декабрь 7-де чарлаан медеглелинде демдеглеп турар. Ынчаарга оон ынай медеглелде амгы политиктиг байдал консерватив-тиг эрге-чагырганың тургустунарының ондактыг айыылында турун турар, ынчангаш оон-биле холбаштыр Чингине Чөвүлел парламентини дораан тарадырын негеп турар деп чүвени онзалап демдеглээн